

58. Keskiviikkona 18 p. heinäkuuta

k:lo 7 i. p.

Päiväjärjestys.

Ilmoituksia:

Kolmas käsittely:

- 1) Ehdotus laiksi erinäisten asiain siirtämisestä Suomen senaatin ja kenraalikuvernöörin ratkaistavaksi 1042
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 19; perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 9; hallituksen esitys n:o 9.

Toinen käsittely:

- 2) Ehdotus, joka koskee valtiolainan ottamista Venäjän ja Suomen välisen rahan vaihdon järjestelyä varten
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 27; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11; hallituksen esitys n:o 12.
3) Ehdotus, joka koskee erinäisten sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen jatkamista vuoden 1917 loppuun
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 21; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 6; hallituksen esitys n:o 16.
4) Ehdotus, joka koskee erinäisten sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen jatkamista vuoden 1917 loppuun. — (Pääoma- ja kuponkisuostunta)
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 22; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 7; hallituksen esitys n:o 16.
5) Ehdotus, joka koskee erinäisten sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen jatkamista vuoden 1917 loppuun. — (Leimasuostunta)
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 23; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8; hallituksen esitys n:o 16.
6) Ehdotus, joka koskee erinäisten sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen

jatkamista vuoden 1917 loppuun. — (Palo-
viinavero)

Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 24; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 9; hallituksen esitys n:o 16.

7) Ehdotus, joka koskee erinäisten sodan ajaksi hallinnollista tietä säädettyjen verojen jatkamista vuoden 1917 loppuun. — (Kiin-
nityslainasuostunta)

Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 25; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10; hallituksen esitys n:o 16.

8) Ehdotus laiksi yhdistyksistä
Asiakirjat: Suuren valiokunnan mietintö n:o 20; lakivaliokunnan mietintö n:o 12; hallituksen esitys n:o 15.

Ensimmäinen käsittely:

9) Ehdotus, joka koskee valtiolainan ottamista Suomen Pankin aseman vahvistamiseksi

Asiakirjat: Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13; hallituksen esitys n:o 14.

Esitellään:

10) Ehdotuksen laiksi järjestyksenpidosta kaupungeissa sisältävä ed. Airolan edusk. esit. n:o 26

Pöydällepanoa varten esitellään:

11) Työväenasiainvaliokunnan mietintö n:o 3 selluloosatehtaiden työntekijäin suojelamista koskevan anomusehdotuksen johdosta

12) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 11, anomusehdotuksen johdosta, joka koskee vaaliliittojen oikeuttamista yhtymään koko maan käsittäväksi vaaliliitoksi

Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi ed. Ala-Kulju, Lohi, Pesonen, E. Saari ja Waarala.

Hmoitusasiat:

Vapantusta eduskuntatyöstä saavat sairauden takia lääkarintodistuksen nojalla ed. Aakula tämän kuun 19 päivästä alkaen toistaiseksi ja ed. Roos tämän kuun 19 p:stä ensi elokuun 3 päivään sekä yksityisten asiain vuoksi ed. Sariola ensi perjantaita viikon ajaksi, ed. Runtti ensi perjantai-illasta viikon ajaksi, ed. Hiekkaranta tämän kuun 19 päivän illasta 26 päivän aamuun, ed. Hiltunen tämän kuun 23 päivästä viikon ajaksi, ed. Koponen ensi maanantaista viikon ajaksi.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

- 1) Ehdotuksen laiksi erinäisten asiain siirtämisestä Suomen senaatin ja kenraalikuvernöörin ratkaistavaksi

sisältävä hallituksen esitys n:o 9, jota on valmis-televasti käsitelty perustuslakivaliokunnan mietinnössä n:o 9 sekä suuren valiokunnan mietinnössä n:o 19, esitellään kolmannen käsittelyn jatkamista varten.

P u h e m i e s: Kun asia viime täysi-istunnossa pantiin pöydälle, niin yleiskeskustelua ei vielä julistettu päättyneeksi; edustajilla on vielä tilaisuus yleiskeskustelua varten pyytää puheen- vuoroa.

Keskustelu:

Ed. Hornborg: Till det jag redan tidigare i denna fråga yttrat vill jag tillägga, att jag anser situationen vara sådan, att den ovillkorligen kräfer nya val. För öfrigt kan jag icke underlåta att uttala, att jag med hänsyn till vårt lands inre och yttre läge och i betraktande af det föreliggande lagförslagets form och innehåll nödgas betrakta såväl förslagets förkastande som dess antagande som en otillfredsställande utgång. Ännu i denna stund, omedelbart före omröstningen, har jag icke kunnat bilda mig en sådan uppfattning af frågan, att jag med lugn kunde afgifva min röst vid detta afgörande af oberäknelig bärvidd.

Ed. T. I k o n e n: Tästä asiasta, joka tänä iltana tulee lopullisesti ratkaistavaksi ja joka voit- ties olla hyvinkin laajakantoinen seurauksiltaan,

on puhuttu jo harvinaisen paljon, joten useasta tuntuu tarpeettomalta keskustelun jatkaminen. Kun kuitenkin täällä on tahdottu väittää, että nyt on esillä kysymys, jossa edustajien on lausuttava kansan puolesta julki, tahtooko tämä kansa päästä itsenäiseksi kansaksi vai eikö se tahdo, tuntuu liian raskaalta vaikenemalla sivuuttaa tällainen väite. Tämä kansa tahtoo päästä vapaaksi ja itsenäiseksi — on totuus, jonka myös kansan eduskunnan on julki tuotava. Tämä Suomen kansa, ainakin sen kansallisesti valveutunut osa, on jo pitkät ajat ollut selvillä siitä, että meillä on oma kansallinen tehtävä, jonka historia on osoittanut täällä Pohjolan niemellä meidän suoritettavaksi. Jokainen edustaja varsin hyvin tietää myös, mitä taisteluja tämän kansan on täytynyt käydä kansallisen olemassaolonsa puolesta, mitä ponnistuksia ja vaivannäköä on ollut kestettävänä, ennenkun kansallinen viljelys henkisellä ja aineellisella alalla on saatu nousemaan. Päämäärä jokaisella kansallisesti valveutuneella on ollut sama: Suomi suomalaisille. Miten päämäärään päästään, se on kaikissa ihmiselämän kysymyksissä asia, josta ollaan usein varsin paljon eri mieltä. Ei siis ole ollenkaan ihme, jos keinoista, joilla parhaiten päästäisiin siihen päämäärään, johon käsillä oleva lakiehdotus tähtää, ollaankin eri mieltä. Toisten mielestä on otettava vastaan se, joka aivan varmasti saadaan ja joka tunnustaan voimassaolevia lakeja sekä Venäjän ja meidän välisiä suhteita jättää tien auki yhä täydellisempään itsenäisyyteen. Toisten mielestä on mentävä, ainakin näennäisesti, vieläkin pitemmälle, vaikka saavutuksen varmuus ei olisikaan yhtä varma ja vaikka lakeja ja sopimuksia tultaisiin myös meidän puoleltamme rikkomaan.

Ne edustajat ja kansalaiset, jotka tahtovat uskotella etenkin Venäjälle ja ulkomaille, että meillä löytyy ryhmä edustajia ja kansalaisia maassa, jotka tahtovat, ettei Suomi tulisi koskaan itsenäiseksi, ne tekevät karhunkäveluksen meidän kansamme pyrkimyksille päästä itsenäiseksi. Sitä vastaan on jokaisen isänmaan ystävän pantava vakava vastalause. Äskettäin elettyjen rautavuosien aikana, jolloin tämän kansan kansallista olemassaoloa on kaikkein pahimmin uhattu, oli tämä kansa jakautunut kahteen eri lailla ajattelevaan leiriin. Täällä riideltiin tuimasti siitä, mitä keinoja oli käytettävä kansallisen olemassaolon säilyttämiseksi, ja tämä keinoista kiistelemine meni niin pitkälle, että toisten mielipiteiden vaikutteita pahoin epäiltiin toisin ajattelevien puolelta. Samanlainen mielipiteiden eroavaisuus, kuin rautavuosina oli oikeuksiemme puolustamisessa, samanlainen eroavaisuus on nyt olemassa siitä, miten uusia

kansallisia oikeuksiamme olisi pyrittävä lisäämään. Ja voimmepa melkein sanoa kuin olisi syntymässä routavuosien aikuista epäilystä toisten mielipiteiden vilpittömyydestä ja hyvää tarkoitavasta päämäärästä. Miten epäoikeutettuja monasti tuollaiset epäilykset ovat, osoittaa puolestaan se seikka, että suuri joukko niitä kansalaisia, jotka menneinä vuosina kuuluivat n. s. myöntyväisiin ja leimattiin maan kavaltaajiksi, ovat nyt asettuneet ajamaan Suomen itsenäisyyttä vallankumouksen hengessä. Ja toiselta puolen joukko n. s. perustuslaillisia on asettunut päinvastaiselle kannalle, saaden osakseen sen ilkeämielisen arvostelun, etteivät he halua Suomea itsenäiseksi. Tämä pieni esimerkki selvästi osoittaa, miten menneinä vuosina, kuten nytkin, tarkoitukset kaikilla on ollut sama, vaikka toteuttamiskeinoista kiistellään.

Täällä on vasemmiston taholta vedottu tämän maan nuorisoon ja talonpoikaissäestöön. Joku puhuja keskustasta on antanut tietää, ettei tätä vetoamista ole turhaan tehty, vaan että koko maan nuoriso ihastuksella seuraa kautta maan sosialistien politiikkaa Suomen itsenäisyyskysymyksessä. Luulen ikäni ja ammattini puolesta olevani myös oikeutettu puhumaan tämän maan nuorison ja talonpoikain puolesta. Nuorisolla on intoa, enemmän kuin vanhoilla, ja tiedän yhtenä sen ihanteista, johon se unelmoi, olevan myös Suomen itsenäisyyden. En kuitenkaan menisi takuuseen siitä, että nuoriso kokonaisuudessaan tai edes suurin osa siitä asettuisi sosialistien kannalle tässä kysymyksessä, jos asia sille esitettäisiin semmoisena, kuin se todellisuudessa on. Tietysti, jos asioihin perehtymättömän maalaisnuorison eteen mennään ja sanotaan yksinkertaisesti: tahdotteko Suomen itsenäiseksi? — se vastaa: tahdomme. Ja minä olen varma siitä, että se lisää myös tähän: toimittakaa heti venäläinen sotaväki täältä pois, ruplanvaihtajat pankeista j. n. e. Jos nuoriso kuitenkin saa kuulla nämä asiat esitettyinä tasapuolisesti, silloin on kyseenalaista, hyväksyykö se meidän sosialistiemme politiikan ja sen laittomuuden tien, jonka he ovat osoittaneet. Mitä tulee talonpoikaissäestöön, vanhempaan ja keski-ikäiseen polveen, niin voin vakuuttaa olevani tietoinen siitä, että minun valitsijani ainakin, luulenpa kaikki, hyväksyvät sen menettelytavan, että on otettava se, mikä varmasti saadaan, kun lisäksi uusiin saavutuksiin tie jää vapaaksi, eikä ruvetava mihinkään uhkapeliin Venäjän kansan kanssa, jonka mielipiteistä ei ennen Venäjän kansalliskokousta tiedetä mitään varmaa. Ilmoitan kyllä suorasti, ettei valitsijaini käsitykset asiasta ole määränneet minun kantaani — teen sen, mitä itse oikeana pidän — mutta, kuten sanottu, luulen olevani valitsijaini kannalla.

Täällä on sanottu, että sota muuttaa kaikki. Minäkin kuulun niihin, jotka uskovat, ettei nykyinen sota tule rajoittumaan ainoastaan rajapyykkien siirtoon valtakuntien välillä. Nyt käydään myös taistelua ihmissuvun kehitysaatteesta, ihmissuvun siveellisistä käsityskannoista. Olen varma siitä, että maailma on tämän sodan jälkeen muuttuva toisellaiseksi, ihmiset tulevat monessa asiassa ajatteleman paljon toisin kuin tähän asti. Toiselta puolen luulen kuitenkin, että meillä nykyajan tapahtumia katsellessa on syytä ottaa oppia historiasta. Miten paljon tai miten vähän tämäkin maailman kuohunta saakaan oloja pysyväisesti muuttumaan, niin yhtä minä toivon ja odotan, että kansat, niin suuret kuin pienet, pääsisivät itse kohtaloistaan määräämään. Pienten kansain itsemääräämisoikeuksista on jo paljon puhuttu ja meidän on syytä odottaa, että se myös yleisesti tulee toteutetuksi. Jos näin käy, silloin on myös Suomen kansa oikeutettu ensimmäisenä sorrettujen kansain joukosta nousemaan vaatimaan oikeutta. Se vaatimus on silloin esitettävä rehellisemmästi, kuin se nyt tahdotaan esittää, se ei saa myöskään sisältää sitä, että nimellisesti vain olemme itsenäisiä. Mutta jos sota ei tulisi muuttamaan yleistä katsantokantaa tällaiseksi, kuin me odotamme, niin miten silloin kävisi? Minä en kuulu niihin, jotka uskottelevat itselleen, että meidän asemamme olisi varma, kunhan kestäisi vain hetkinen, jolloin me voimme valtiokaappauksen suorittaa. Kuulun niihin, jotka uskovat, että asemamme olisi paljon varmempi, jos me hallituksen esityksen pohjalla täysin laillisessa järjestyksessä olisimme ottaneet vastaan ne laajat oikeudet, jotka meille siinä tarjotaan. Näillä oikeuksilla me olisimme kyenneet järjestämään kaikki omat sisäiset asiamme. Meidän olisi ollut syytä ryhtyä sisäisesti kehittämään sellaiseksi kansaksi, jolle historia suo elämisen oikeuden. En kuulu niihin siis, jotka päivittäin seuraavat tapahtumia siinä maassa, johon olemme yhdistetyt, ja sen mukaan laskevat tekonsa. Sen täytyy olla kauvemmin kuin päivän ja viikon kestävä, johon kansa tulevaisuutensa perustaa. Kun asemamme on meille myönteinen, on meidän otettava vastaan se, mitä me laillisesti ja tehtyjen sopimusten mukaan olemme oikeutettuja, mutta ei yhtään enempää. Ei niin paljon, että me omalta puoleltamme rikomme sopimuksen ja silloin jätämme myös sopimuskumppanille vapaat kädet laittomuuteen meitä kohtaan (Vasemmalta: Älkää vain liikaa ottako!).

Olen tullut pitkällisen harkinnan jälkeen, kuulvani puolelta ja toiselta, mitä täällä on sanottu, siihen, etten voi tätä lakia hyväksyä. Jos olisin varma, että se veisi pienen askeleenkaan kohti py-

syväistä olotilaa, todellista itsemääräämisoikeutta, en niin menetteli. En tahdo halventaa niiden vaikutteita, jotka ovat päinvastaiseen tulokseen tulleet, samalla kun toivon ymmärtämystä toiselta puolen. Olen valmis toivomaan, jos tämä laki tulee hyväksytyksi, että se uhkarohkea teko, jolla kansamme kohtalo pannaan kuin arpalipun varaan, hyvin onnistuisi. En itse puolestani katso kuitenkaan olevani panna alttiiksi tällaiseen uhkapeliin sitä perintöä, jonka menneet polvet ovat meille kauheitten kärsimysten kautta koonneet.

Ed. A r o k a l l i o: Olen pyytänyt puheenvuoroa torjuakseni muutamia lakiehdotusta vastaan tehtyjä periaatteellisia muistutuksia.

On sanottu, että tämä lakiehdotus sisältäisi laitoman teon, valtiokaappauksen. Lakiehdotus on kuitenkin, minun kantani mukaisesti, oikeudellisesti täysin lojaalinen ja loogillinen. Kun hallitsijan valta on lakannut olemasta, on valtiovallan kokonaisuus, ruotsalais-suomalaisen valtio-oikeuden aatteen mukaisesti, itsestään siirtynyt Suomen kansalle, jota laillisesti edustaa yksin Suomen eduskunta. Tämä lakiehdotus tahtoo väliaikaisesti, huomattakoon sana väliaikaisesti, järjestää tämän vallansiirron seuraukset. Lojaalisesti suhtautuen perustuslakiin ehdotetaan laki säädettyväksi V. J:n 60 §:n mukaisesti. Sen sijaan ei V. J:n 75 §:ää ole sovellettavissa, koska, kun väliaikaista hallitusta emme voi tunnustaa Suomen hallitsijan, suuriruhtinaan oikeuksien perijäksi, ei ole olemassa laillista lakien vahvistajaa. Minun käsitykseni mukaisesti ei siis lakiehdotusta ole tarvis Pietariin lähettää hylättäväksi tai hyväksyttäväksi. Mutta tämä ei kuitenkaan estä, että on pyrittävä siihen, että väliaikainen hallitus tunnustaa nyt ehdotetun lain ja toimiessaan sen mukaisesti lojaalisesti suhtautuu eduskunnan valitsemiaan Suomen hallitukseen.

On sanottu lakia vastaan, että sen puutteellisuus on m. m. siinä, että lakia ei suoraan julisteta väliaikaiseksi. Kuitenkin osoittaa laki jokaisessa sen kolmessa pykälässä, että se luonteeltaan on väliaikainen. Ensimmäisessä pykälässä sanotaan, että eduskunta päättää Suomen asiain ratkaisusta, jotka keisari ja suuriruhtinas tätä ennen voimassa olleiden säännösten mukaan on ratkaissut. Toisessa pykälässä sanotaan nimenomaan, että eduskunnalle myönnetty oikeus on väliaikainen, ja samaten kolmas pykälä itse ilmoittaa siinä olevan järjestelyn väliaikaiseksi. Jos laki siis ilmeisesti itse ilmoittaa olevansa väliaikainen, ei tarvita mitään erityistä määräystä siitä. Koko laki on tehty väliaikaiseksi siihen asti, että Suomen uusi valtiomuoto tulee lopullisesti säädettyksi. Silloin tie-

tystikin tulee asetettavaksi valtion päämies, jonka oikeudet ja velvollisuudet samoin kuin hallituksen ja hallintoelinten tehtävät määrätään.

On turhaa väittää, ettei laki laajentaisi Suomen kansan oikeuksia; se on aivan turhaa. Koko meidän entinen valtiollinen elämämme kantaa selviä jälkiä siitä rikkinaisyydestä ja asiain käsittelyn venyttämisestä ja viivytämisestä, joka on johtunut juuri siitä, että meillä on ollut Suomessa n. s. „kotimainen hallitus” ja Pietarissa korkein valta, Suomelle enemmän tai vähemmän vieraantuneine neuvonantajineen ja useasti Suomelle vieraiden, jopa viime aikoina vihamielisten neuvonantajien ympäröimänä. Varsinkin hallituksen esityksessä oleva sanamuoto „Venäjän edut”, jotka jäisivät ulkopuolelle uutta järjestelyä, tietäisi koko vallanlaajenuksen supistamista mitättömiin, vieläpä Suomen koko valtiollisen autonomian muuttamista maakunta-autonomian veroiseksi. Ei kukaan ole voinut täällä sanoa mitä nämä „Venäjän edut” sisältävät, mutta sen on Venäjän valtakunnanduuma ilmoittanut, hyväksyessään n. s. valtakunnanlainsäädännön, joka siirsi melkein kaikki Suomen asiat Venäjän etujen alaisiksi. Kuka takaa, ettei samat voimat vielä kerran pääse Venäjällä valtaan? Ei ainakaan niiden, jotka vastustaessaan lakia vetoavat nykyisten olojen epävarmuuteen ja valtiollisen pendelin heilahdukseen, tulisi rakentaa kantaansa tällaiseen väitteeseen. Juuri tietäen valtiollisten olojen epävarmuuden, täytyy olevissa oloissa lainsäädännön kautta lujittaa mahdolliset saavutukset (Vasemmalta: Hyvä!).

On myöskin huomautettu siitä, että lakiehdotus ei koske sotilasasioita, ja siten huomautettu, että Suomi on siirtänyt itsenäisyytensä turvan, oman sotalaitoksen, Suomen viranomaisten valtapiirien ulkopuolelle. Niin ei kuitenkaan ole asianlaita. Vuoden 1878 asevelvollisuuslaki ei ole kumottu. Se on hallinnollisesti voimaan saatettavissa. Sillä kun lain kautta Suomen hallitukselle tunnustetaan siirtyneen korkein hallintovalta Suomessa, voi tämä hallintovalta palauttaa voimaansa sen lain, minkä aikaisempi korkein hallintovalta on väliaikaisesti peruuttanut.

Itsenäisyysvaisto on luonnollinen pyrkimys jokaisessa itsetietoisessa kansassa. Sitä ei sovi ylenkatseellisuudella ja sanansaivartamisella koettaa tehdä mitättömäksi. Tällaiseksi esiintymiseksi on julistettava lausunnot, joissa muka mahtipontisesti asetutaan itsenäisyysvaatimusta periaatteellisesti tunnustamaan, mutta samalla, vastustaessa itsenäisyyspyrkimyksien ilmaismuotoja, vedotaan meidän maantieteelliseen asemaamme, joka muka tekee itsenäisyyden saavutuksen tällä ker-

taa mahdottomaksi. Nämä arvoisat herrat siirtävät siis heidänkin tunnustamansa itsenäisyyden siihen hetkeen, jolloin maapallo halkeaa rajojen kohdalta.

On vedottu myöskin tätä lakia vastustettaessa Venäjän voiman suuruuteen ja onpa kuulunut ääniä, jotka varoittavat hyväkseen käyttämästä Venäjän voimattomuutta. Me, jotka tahdomme tällä lailla viedä Suomen itsenäisyyksensä omista sisäisissä asioissamme täyteen voimaan, me rakennamme sekä Venäjän voimaan että sen voimattomuuteen. Me rakennamme siihen voimaan, mikä sisältyy niihin korkeisiin aatteisiin, mitkä Venäjän vallankumous on julistanut tunnustaessaan kaikkien kansojen siveelliseksi oikeudeksi heidän täyden itsenäisyyden oikeutensa. Mutta me rakennamme myöskin Venäjän voimattomuuteen, sen imperialististen pyrkimysten lamaantumiseen, siihen, että Venäjän asema imperialistisena valloittaja-, sortaja- ja sotilasvaltiona on ilmeisesti pitkiksi ajoiksi, kymmeniksi vuosiksi järkytetty, ja siihen mennessä, ellei ennen, on kai Venäjän vallankumouksen julistamat kansan vapauden aatteet niin syvästi sivistyskansain keskuuteen juurtuneet, ettei sivistynyt maailma enää tule sallimaan väkivaltaista hyökkäystä pienen kulttuurikansan kimppuun, joka ei muuta vaadi kuin saada oman henkensä mukaisesti omassa piirissään toteuttaa kehittyvän ihmisyyden aatteet (Vasemmalta: Oikein!).

Ed. Malmivaara: En aikunut käyttää puheenvuoroa enää tässä asiassa, mutta kun niitten taholta oikeistossa, jotka ovat toista mieltä kuin minä, on pantu parastansa, että saataisiin tämä lakiehdotus hylätyksi, niin alkaa vaikeneminen tuntua luvattomalta. Täällä on usea puhuja lausunut, että tällaista laajakantoista kysymystä ratkaistaessa ei saa antaa tunteiden puhua, vaan on asia harkittava kylmän järjen kannalta. Samaa mieltä olen minäkin, vaikka ymmärrän kyllä hyvin sen, että tällaisina hetkinä isänmaallinen innostus valtaa mielen, ja pitäisin surkeana asiana, ellei niin kävisi.

Mistä nyt oikeastaan on kysymys? Ei Suomen täydellisen itsenäisyyden saavuttamisesta, vaan suuren askeleen ottamisesta sinne päin. Olisin mielelläni suonut, että hallituksen esitys olisi tänä iltana hyväksyttävänä, sillä silloin olisi ehkä saatu aikaan yksimielisempi päätös. Mutta kun vertaan esillä olevaa lakia hallituksen esitykseen, en voi kieltää, ettei tämä esillä oleva laki anna enempää, kuin hallituksen esitys olisi antanut. Hallituksen esityksessä jäivät harkinnan varaan kaikki Venäjän etuja koskevat asiat. Tässä siirretään

kaikki asiat, kahta lukuunottamatta, kotimaisiin käsiin. Meidän on tänä iltana äänestyksellä ratkaistava, tahdommeko tätä muutosta, vaiko emme, On vaikea uskoa muuta, kuin että koko Suomen eduskunta yhtenä miehenä seisoo tämän toivomuksen takana (Eduskunnasta: Hyvä!).

Mistä sitten johtuvat erimielisyydet? On väitetty, että tämän lain käsittelytapa siinä järjestyksessä, kuin herra Airolan eilen julkilukema sosialidemokraattisen puolueuuevoston päätös ilmaisee, on valtiopäiväjärjestyksen rikkomista. Mutta siinähan myönnetään ja asian käsittely täällä toteaa sen, että käsittely tapahtuu valtiopäiväjärjestyksen 60 §:n mukaan. Siinä suhteessa siis ei ole valtiopäiväjärjestykseen vastaan rikottu. Valtiopäiväjärjestyksen 75 § säättää, että eduskunnan ehdotus on toimitettava kirjelmällä Keisarin ja Suuriruhtinaan tutkittavaksi vahvistamista ja lakina antamista varten. Tämän pykälän kirjaimen noudattamisen on vallankumous tehnyt mahdottomaksi (Vasemmalta: Oikein!). Keisaria ja Suuriruhtinasta ei ole. Hänelle ei siis voida lakia lähettää. Tuossa täällä eilen luetussa paperissa sanotaan, että eduskunnan hyväksymä päätös saatetaan Venäjän hallitusvallan tiedoksi ja tunnustettavaksi. Enempää ei ainaakaan nykyisessä tilanteessa voida eduskunnalta kohtuudella vaatia (Vasemmalta: Hyvä!). Sana „tunnustaminen”, joka kaiketi tietää samaa kuin hyväksyminen, on nähtävästi tullut „vahvistamisen” sijalle ainoastaan siitä syystä, ettei tahdota myöntää Venäjän hallitusvallalle oikeutta lain hylkäämiseen (Vasemmalta: Oikein!). Onko tämä nyt sitten niin kauhea asia, joka oikeuttaa meidät itsemme hylkäämään tämän lain, huolimatta siitä, että se mahdollisuus nykyään on olemassa, että se saavuttaisi Venäjän hallitusvallan tunnustuksen? Ja eikö tilanne nyt ole sellainen, että meillä täytyy itsellämmekin olla jotain sanomista omassa isänmaamme asiassa (Vasemmalta: Oikein!), olematta aina muiden nöyriä käskyläisiä, että meidän täytyy itsemmekin ottaa jotain oikeuksia itsellemme, vaikka tämä toimenpide ei täysin soveltuisikaan valtiopäiväjärjestyksen sanamuotoon, joka on aivan toisissa oloissa kirjoitettu, kuin nykyiset ovat. Mitä me olisimme tätä ennen saaneet, elleimme itse olisi mitään vaatineet, ja mitä me vaatimatta saisimme nykyään? Onko nyt todellakin tämän eduskunnan ajettava Suomen kansan kalleinta asiaa niin, että tämä otollinen hetki päästetään käsistä sitä käyttämättä ja asemamme jää entisellensä? Ei suinkaan!

Tätä lakia pidetään onnettomuutena maallemme, kun se siirtäisi kaiken vallan eduskunnan käsiin — niin on väitetty. Mutta totta nyt kuitenkin

kin olisi mieluummin tämä valta uskottava eduskunnalle kuin muukalaisille (Vasemmalta: Oikein!). En minäkään pidä tätä lakia täydellisenä, mutta onhan helpompi sitten järjestää täällä kotoiset asiamme mieleemme mukaan, vaikkapa eduskunnan puoluesuhteet vaihtelevat, kuin että muukalainen hallitus, joka ainakin tulee olemaan milloin minkinlaisen meille enemmän tai vähemmän vieraan puoluetistelun heiteltävänä, saa niitä ratkaista. Vai pelättäisiinkö sitä, että valta siirtyy sosialistien käsiin? Sehän niillä nyt jo on. Ovat kai muutkin kuin minä tällä istuntokaudella tehneet sen havainnon, että saavutettu valta-asema toi myös entistä enemmän vastuunalaisuuden tuntoa vasemmistoon. Ja nythän ovat olot sellaiset, etteivät muut ole, vaikka hyviäkin haluja on ollut, päässeet vaikuttamaan ratkaisevasti tähän suuriin kysymykseen. Minä puolestani olen kiitollinen vasemmistolle siitä, että se on ottanut viidäksensä tätä asiaa eteenpäin, ja että se tässä kysymyksessä on pysynyt laillisuuden tiellä. Jos eduskunta hyväksyy tämän lain, jää sille työtä sen puutteellisuuksien korjaamiseksi, ja se saa varmaan ne tulevaisuudessa korjatuiksi. Hyväksymisestä on se hyöty, että olot meillä pääsevät tämän levottoman ajan yli kehittymään laillisen järjestyksen tietä. Mutta täytyy kysyä itseltänsä ja yhä uudelleen kysyä, mitä seuraa, jos tämä laki tulee hylätyksi (Vasemmalta: Sisällinen sota!). Tekisi mieleni luottaa nykyiseen kotimaiseen hallitukseen ja ajatella, että se pitää joka tapauksessa maan ja kansan parasta silmällä eikä käsitä eduskunnan päätöstä epäluottamuslauseksi, tuli se millaiseksi tahansa. Mutta tätä lukuunottamatta näyttää todenmukaiselta, että tämän lain hylkääminen juuri tällä hetkellä tuottaisi isänmaalle onnettomuutta.

Arvoisat edustajat! Viemme tänä iltana uurnaan sen lipun, josta hyvällä omallatunnolla voimme vastata rakastamamme isänmaan edessä (Hyvä-huutoja ja pitkäillisiä suosionsoituksia).

Ed. K. H. Wiik: Vid senaste plenum uppläste landtdagsman Schybergson ett telegram, som han ansåg att väsentligt förändrade den uppfattning man hade fått angående de senaste dagarnas händelser i Ryssland. Det är skäl att nu, då närmare uppgifter föreligga, konstatera huru därmed förhåller sig. Det är sant, att icke ryska regeringen i sin helhet blifvit störtad, såsom först meddelades; men det står fast, att från densamma varit tvungna att afgå just de ministrar, som motsatt sig ukrainska folkets frihetssträfanden, och att deras afgång berodde på detta deras motstånd. Denna omständighet är för oss af intresse att

känna. Om icke någonting alldeles oförutsedt inträffar, måste händelsernas logik bli den, att i Ryssland uppstår en vänsterregering, som är vänligt sinnad gentemot de små folkens sträfvan till själfbestämmelserätt.

Jag har härmed icke velat säga, att det ena eller andra regeringsskiftet i Ryssland kunde vara på något sätt utslaggifvande för vårt handlings-sätt. Den landtdagsgrupp jag tillhör fastslog ju sin ståndpunkt flere dagar, innan de fem ministrarnas afgång i Ryssland inträffade. Men eftersom herr Schybergson och kanske andra med honom tillmätt telegrammet en stor betydelse, har jag velat ställa denna sak i dess rätta belysning.

Ed. Thunberg: Kun minä hyväksyn ne periaatteet, jotka perustuslakivaliokunnan suurlle valiokunnalle tätä asiaa koskevassa kirjelmässä tuodaan esiin ja joihin tämä lakiehdotus perustuu, hyväksyn tämän lain korkeimman valtiiovallan käyttämisestä. Samoin hyväksyn sen kiireelliseksi. — Ja minä hyväksyisin myös sen sosialidemokraattisen puolueuuvoston kannan, että tämä laki olisi saatettava Venäjän väliaikaisen hallituksen tiedoksi ja tunnustettavaksi. — Se kyllä ei ole valtiopäiväjärjestyksen mukaista, mutta mielestäni ei se myöskään ole valtiopäiväjärjestystä vastaan. Sillä eihän valtiopäiväjärjestys tunne tällaista olotilaa kuin missä nyt elämme, sitä nimittäin, että keisaria ja suuriruhtinasta ei enää ole.

Mutta kun näillä valtiopäivillä jo olemme jättäneet toisia lakeja Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi, tahtoisin olla johdonmukainen ja lähettää tämänkin entistä tietä vahvistettavaksi. Tähän johdonmukaisuuteen on minulla sitä suurempi syy, kun juuri tälle laille olisi tuiki tärkeätä, että se Venäjänkin hallitusvallan taholta tunnustettaisiin riidattomaksi. Ja kun olen vakuutettu, että eduskunnan vasemmisto, jos se, luopumalla päätöksestään tähän vahvistamiskysymykseen nähden ja yhtymällä minuun, tulisi saamaan oikeiston puolelta useampia tämän lain kannattajia, ehkäpä enemmistön, rohkenen siinä tapauksessa, että laki tulee hyväksytyksi ehdottaa,

että eduskunta päättäisi jättää lain Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi.

Tähän ehdotukseen on minulla sitä suurempi syy, kun otaksun, että kotimaiselle hallituksellemekin on helpompaa esittää tämä laki Venäjän hallituksen vahvistettavaksi, kuin saattaa se vain sen tietoon ja tunnustettavaksi.

Ed. Luopajarvi: En ole näillä valtiopäivillä keskusteluissa ottanut osaa näihin n. s. valtiollisiin kysymyksiin. Mutta kun tällä kertaa eduskunnan ratkaistavana on kysymys, jonka merkitys Suomen kansalle on kohtalokas, on ensiluokkaisesti kohtalokas, niin en katso voivani väkenemällä tähän kysymykseen suhtautua, vaan katson velvollisuudekseni myöskin julkisesti siinä kantani merkitä.

Siinä keskustelussa, joka tästä kysymyksestä eilen illalla suoritettiin, vedottiin sangen monta kertaa siihen, että tällaista kysymystä käsitellessä ei ole oikeus antautua tunteiden valtaan, vaan täytyy kylmän terveen järjen olla määrävänä. Tähän pidettiin olevan sitä suurempi syy, kun sen päätöksen tekemisestä, mikä nyt on kyseessä, saattaa riippua Suomen kansan kohtalokentties ikuisiksi ajoiksi. Minä tunnustan, että varustettuna vain yksinkertaisella talonpoikaisjärjellä en tahdo pyrkiä ratkomaan niitä ongelmia, joita lainopilliselta kannalta tässä kysymyksessä saattaa olla ja on. Minä koetan suhtautua kysymykseen vain yksinkertaisia suuntaviivoja huomioon ottaen, yksinkertaisia periaatteita noudattaen. Kun minä tältä kannalta esimerkiksi kiinnitän huomiotani siihen väitteeseen, joka on tehty, että lakiehdotuksen 1 §:n 2 kohdassa luovutettaisiin Venäjän hallitusvallalle Suomella ennen olleita oikeuksia, niin minusta tuntuu tämä väite lievimmin sanoen sellaiselta, että sillä tahdotaan uskotella eduskuntaa ja kansaa käsittämään asia toiseksi kuin se on. Täällä on jo tänä päivänä siihen väitteeseen annettu mielestäni pätevä vastaus. Jos toiselta puolen järjen kannalta katsoo asiaa historian valossa, niin kaikkien aikakausien kokemus ja myöskin Suomen kansan elämän, vieläpä sen viime vuosikymmenien, kokemus todistaa, että väkevämmän oikeuden edessä perustuslaitkin ovat vain paperilla. Jos väkevämmän kansan hallitus, imperialistisia tarkoituksia silmällä pitäen, katsoo eduillensa tarpeelliseksi, komennetaan kansa hyökkäämään heikomman naapurikansan oikeuksia tuhoamaan. Niin on käynyt Puolan, niin on käynyt Tanskan vielä viime vuosisadalla ja niin on käynyt monessa muussa tapauksessa. Tämä mielestäni johtaa toteamaan, että, jos Venäjällä taantumus voittaa, vaikkapa vain kadettien mielipide, niin tuskin Suomella on toiveita saada laajennettuja oikeuksia. En siis katso asiaa siltä kannalta, että se mahdollisuus, että hiuskarvaa halkovan lain tulkinnan avulla vastaisuudessa voidaan väittää, että Suomen eduskunta, jos se nyt hyväksyy tämän lakiehdotuksen, on rikkonut maansa perustuslakeja ja sen nojalla tahdotaan Suomen kansalta riistää sen omistamat oikeudet.

saa estää meitä nyt lakiehdotusta hyväksymästä. Jos siihen kerran joudutaan, kyllä oikeutemme silloin jäävät olemattomiksi muutenkin. Me olemme nähneet viime vuosikymmenien aikana, siinä ras-kaassa perustuslakitaistelussa, jota kansamme on ollut pakotettu käymään, että aina on tulkittu venäläiseltä taholta lakia oman mielensä mukaan ja milloin tulkinnan avulla ei ole päästy tarkoitetuille perille, silloin laki on kokonaan tallattu jalkojen alle.

Mitä tulee sitten tunteisiin, todistaa minun mielestäni historia siinäkin suhteessa, että milloin suuret tunteet kansoilta ovat loppuneet, silloin myöskin kansojen elämä on alkanut loppua. Kun Kreikan kansan sisällinen voima alkoi loppua, kun Rooman kansan sisällinen voima alkoi loppua, silloin ne myös vähitellen alkoivat hävitä historian näyttämöltä. Ja niin on käynyt historian aikoina. Jos Suomen kansa tällä kohtalokkaalla hetkellä joutuu todistamaan itsestään, että se ei jaksa omistaa suuria tunteita, niin minun mielestäni Suomen kansa silloin antaa itsestensä todistuksen, että sillä ei ole enää oikeutta elää eikä se jaksa enää elää kansakuntana kansakuntien joukossa.

Omat tunteeni olen perinyt pohjalaisten vapautustelijain haudoilta ja ne tunteet puhuvat minulle sitä kieltä, että ne uhrat, jotka pohjalaisten talonpoikien vapautustelu kysyi, vaativat Suomen kansalta ja ennen kaikkea vaativat sen maakunnan nykyiseltä polvelta, että on seisottava uskollisena vapausaatteen pohjalla, vapausaatteen kannattajana (Hyvä!). Näinä päivinä, näinä viikkoina olemme saaneet viestejä siitä, miten Venäjän kansan keskuudessa eri kansallisuudet ovat alkaneet tuntea suuria tunteita. Ukraina vaatii vapautta; vaatiiko se sitä kylmän järjen perusteella vai vaatiiko se tunteiden perusteella, sen jätän edustajain harkittavaksi, mutta minä puolestani luulen, olenpa vakuutettu siitä, että jollei Ukrainan kansakunta näinä kohtalokkaina aikoina uskaltaisi tuntea suuria tunteita, se ei olisi uskaltanut eikä voinut lähteä vaatimaan itselleen itsenäisyyttä (Oikein!). Ja mitä tekee veljeskansaamme virolaiset? Näinä päivinä kokoontuu Viron eduskunta ensimmäisen kerran. Minun mielestäni Suomen kansa tähän virolaisten saavutukseen, tähän virolaisten historialliseen hetkeen antaa parhaan vastauksen ja tervehdyksensä sillä, että virolaiset saavat kuulla Suomen eduskunnasta, Suomen kansalta viestin siitä, että Suomen kansa on puolestansa hyväksynyt lain, joka tällä hetkellä hyväksyttävänä on. Minä uskon, että silloin, kun me näin teemme, silloin myös Viron kansa tuntee saavansa voimaa vapautensa puolesta vel-

jeskansas kanssa käsi kädessä työskentelemiseen.

Minä myönnän, että tämän lausuntoni loppuosa on luettava tunteiden esiintuomiseksi. En tahdo sitä kieltääkään. Mutta koska järki minulle sanoo, että tässä ei ole edes kysymys mistään vallankumouksesta vaan ainoastaan perustuslaillisessa järjestyksessä Suomen oikeuksien ajamisesta silloin, kun Suomen kansalla on siihen ei ainoastaan tilaisuutta mutta myös historiallisella hetkellä velvollisuus, niin silloin myös tunteen täytyy päästä mukaan antamaan tukea siihen, ettei tämä teko jää täyttämättä (Eduskunnasta: Oikein!).

Ed. K o k k o: Liki kolmekymmentä vuotta olemme odottaneet tätä mielestäni juhlahetkeä. Olemme odottaneet sitä siitä lähtien kun meillä alkoi valtiollinen painostus. Olemme odottaneet siitä lähtien, kun meidän on monta kertaa täytynyt tästä asiasta puhua siten, että ovet on vedetty lukkoon ja on katseltu ympärille, onko kuulemassa sellaisia pitkiä korvia, jotka saattavat sekä puhujan että puhutun asian vaaraan. Ja kuta likemmäksi tätä hetkeä on päästy, sitä kiihkeämmin ja sitä sykkivämmällä sydämellä on tätä hetkeä odotettu ja viime aikoina ympäri maaseutua on sitä odotettu hyvinkin kiihkeästi. Olin odottanut, että kun näillä valtiopäivillä tulee tämä asia käsittelyn alaiseksi, me pukeutuisimme tätä hetkeä varten puhlapukuun aivan kuin ennemmin raittiusasian voittojuhlaa viettäessämme ja innostunein mielin äänestäisimme tämän suuren lain puolesta. Mutta nyt olemme nähneet näinä kahtena iltana, ettei asia ole sinne päinkään. Kaikkien onni ei ole sama, kaikki eivät tunne onnea samalla tavalla. Kuinka monta kertaa me olemme vaikkapa taskussa nyrkkiä puineet sen johdosta, että vieras valta on meitä sortanut, on sortanut niin, ettei meillä ole ollut ei puhe- eikä painovapautta, ei myöskään kokoontumisvapautta, ja silloin me olemme kuiskineet, että jos kerran tulee se hetki, jolloin saamme puhua suumme puhtaaksi ja jolloin saamme Suomen onnea vapaasti valvoa, silloin me olemme itse siitä innostuneita ja muitakin siihen innostamme. Muuttamat tämän kyseessä olevan lain vastustajat ovat täältä puhujalavalta puolustukseksen selittäneet, että he pelkäävät mitä valitsijat ajattelevat. Kun tuntevat olevansa valitsijainsa edustajia, niinkuin ovatkin, niin pelkäävät, että valitsijat eivät tahotoisi Suomelle sitä onnea, mitä tämän n. s. senaatin vallan laajentamislain kautta tahdotaan saada. Minä raja-karjalaisena, maan yhtenä rajavartijana, tiedän, että tällaisen lain, ja vielä täydellisem-

pänäkin kuin tämä nyt on, tahtovat karjalaisetkin saada ja sen niin pian kuin mahdollista. Ne kymmenet sanomalehtireferaatit kansan pitämistä kokouksista, joissa on pohdittu Suomen itsenäisyyskysymystä, ja ne kymmenet edustajille tulleet kirjeet, joissa tätä samaa asiaa on meiltä vaadittu ja kiirehditty, todistavat, että Suomen kansa tahtoo tällaista lakia, josta nyt on kysymys. Se tahtoo Suomen itsenäisyyttä, tahtoo Suomelle laajempaa määräämisvaltaa omissa asioissaan. Täällä kyllä eräs Karjalan edustaja valitsijoitaan kuvasi niin hentomielisiksi ja selkärangattomiksi, että he tahtovat kääntyä sinne päin, minne asia selitetään. Minä olen raja-Karjalasta ja tiedän, että se on niin puhtaana säilynyt, ettei mitään venäläistä jälkeä siellä ole. Siellä eivät ole niin selkärangattomia. Menköönpä joku sinne koettamaan, niin ei sieltä sellaista vastausta tulisi, ei vanhoista eikä nuorista, että ei tahdottaisi äänestää tämän lain puolesta. Siis tässä asiassa idästä ja lännestä aatteet yhtyvät. Eilenhän täällä luettiin pohjalaisen talonpoikaisväestön vaatimus, Suomen itsenäisyyttä uhkuva kirje. Täällä joku eilispäivänä puhui siitä, että me emme ole varustautuneet tällaista hetkeä varten, ettemme ole varanneet itsellemme rahastoja, sotaväkeä ja sen sellaista. Se on totta. Mutta minua ainakin rohkaisee ilman rahoja ja varustuksiakin tälle tielle lähtemiseen vanha kokemus talonpojan elämästä. Me tiedämme, kuinka moni torppari on lähtenyt sydänmaalle, luottaen ainoastaan vahvaan nyrkkiinsä, selvään järkeensä ja tarmokkaaseen sivuunsa ja ovat he vain täten varustautuneina luoneet itselleen kodin ja onnen.

Mutta mehän suomalaiset emme tällaiselle tielle lähde näin valmistautumattomina. Mehän olemme jo vuosisatoja valmistautuneet. Sitä vartenhan meillä on kultiveerattu kansa omine kouluineen, omine sivistyslaitoksineen, omine rahoineen j. n. e. Kansa, joka kulkee omaa tietään, oman kasvatetun parlamenttaarisen laitoksensa kanssa. Meillä on siis koko joukko varustuksia tätä uutta tulevaa itsenäistä elämäämme varten. Tällaisten varustusten kanssa pitäisi jo jotain uskaltaa. Ja mihin on joutunut se aina kehuttu valtiollinen kypsyneisytemme? Kun sortajamme ovat tahtoneet meitä alas painaa, olemme me aina vedonneet siihen, että me olemme kypsyneet itse ohjaamaan valtiollista laivaamme. Mutta nyt tuntuu kuin epäillisimme, että me emme olisikaan siihen kypsyneet. Minun sekä tunteeni että järkeni sanoo, että tämä hetki on se, jota meidän on oikein käytettävä, ja että tämä laki on saatava valmiiksi nyt. Minä toivon, että tällä hetkellä, kun on suuri asia kysymyksessä, me löydämme täällä eheinä toinen

toisemme ja toivon, että ne, jotka epäröivät, löytävät lopulta itsensä varmoina tämän suuren asian edessä ja puolesta ja toivon, että tällainen yhteinen kerrankin toinen toisensa löytäminen ja tämän lain vahvistaminen tuottaisi Suomelle pysyväistä ja suurta onnea ja siunausta.

Ed. Schybergson: Äfven de, hvilka, såsom hr Alkio i går och hr Thuneberg i dag, förklarar sig villiga att rösta för lagförslaget, ha dock gjort det under den förutsättning, att det samma skulle öfverlämnas till interimsregeringen i och för fastställelse. Hr Alkio uttalade detta uttryckligen, hr Thuneberg om möjligt ännu uttryckligare, och hr Thuneberg hade rätt däri, att, om så skulle ske, antagligen långt flere röster för förslaget skulle kunna vinnas på högerhåll än eljes. Men hvad jag i dessa herrars yttranden saknar är hvarje antydning om, huru vi skola komma till detta resultat, huru vi, om vi antaga denna lag med den ingress den har, skulle kunna framtvinga ett sådant tillvägagående, som att förslaget öfverlämnas till interimsregeringens fastställelse. Det är för mig åtminstone tills vidare en gåta. Det enda sättet vore ju, om det undret skulle inträffa, att några af vänstern i expeditionsutskottet skulle taga denna uppfattning som sin, men jag för min del är icke van att tro på under, allra minst från vänsterhåll. Jag vore tacksam, om hrr Alkio och Thuneberg emellertid skulle utreda, huru de hafva tänkt sig denna sak ordnad, ty det är nog på den, som hufvudvikten enligt min åsikt ligger. Om förslaget öfverlämnas till interimsregeringen för fastställelse och af denna fastställes — och sannolikheterna därför äro ju något ökade efter kadettministrarnas afgång — då är lagen sådan, att vi lyda den här i landet, den har då tillkommit på samma sätt som lagen om lifsmedlen och måste erkännas som fullt riktig.

Här har visserligen sagts, såsom så många gång förut, att vi under nuvarande förhållanden icke hafva någon myndighet, som lagligen kan fastställa vare sig denna eller andra lagar, men äfven vänstern har erkänt, att den kan bemyndiga interimsregeringen till sådan fastställelse, den har erkänt det i afseende å lifsmedelslagen, den kan erkänna det också i afseende å denna lag och med fullt samma skäl. Vi måste dock erkänna, att Rysslands regering har någonting med den här saken att skaffa, och om vi gå tillväga såsom vi det gjort i afseende å lifsmedelslagen, d. v. s. bemyndiga interimsregeringen att fastställa lagen, så hafva vi gått tillväga på ett sätt, som skall erkännas vara lagligt, och denna lag, om den

kommer till stånd på detta vis, skall erkännas af oss alla. Om den däremot icke på detta vis fastställes, utan landtdagen tillämpar den, utser medlemmar i regeringen o. s. v., så är det troligt, att en stor del af landet icke godkänner det sålunda uppkomna tillståndet som lagligt, och att däraf uppstå förvecklingar, som äro vida mer ödesdigra än de, hvilka vänstern ställer i utsikt, för den händelse lagförslaget icke antages, förvecklingar, så stora, att väl ingen nu kan tänka sig, huru de skola redas ut. Ty, jag upprepar det, ett sådant tillvägagående är en statskupp utan den makt, som erfordras för att genomtvinga den, och det är då rentaf det olyckligaste af allt hvad ett land kan upplefva.

Hr Luopajarvi har i sitt sista poesifyllda andragande talat om Ukraina och Estland, men han borde komma ihåg, att intetdera har en konstitution att äfventyra. Vi däremot hafva denna hundraårs gamla rättsordning, från hvilken vi icke få afstå.

Hr Wiik har ansett sig böra upplysa mig och kammaren om, att interimsregeringen i Ryssland icke vidare har samma sammansättning som förut, i det att kadettmedlemmarna afgått. Det var en sak, som hvar och en af oss kände. Därom behöfde vi icke få någon upplysning. Men detta, lika litet som Gutschkoffs och Miljukoffs afgång, hvilken var af vida väsentligare betydelse, har icke ändrat interimsstyrelsens karaktär af att vara Rysslands erkända styrelseorgan. Det är till detta organ vi skola vända oss och icke till soldatrådet, detta må hafva hvilket inflytande som helst på regeringen.

I hvilken mån hr Wiiks notiser om interimsregeringens blifvande sammansättning äro riktiga, det kan jag icke bedöma, men jag har dock fått det meddelandet, att interimsregeringen kommer att fortfarande blifva en koalitionsregering med borgerliga element till samma antal, som härförinnan. Det var det furst Lvovs af mig i går upplästa telegram också innehöll. Men antaget att den stora förändringen har inträddt, som man för öfrigt länge har väntat, att interimsregeringens sammansättning skulle gå mera åt vänster än förut, ja, då borde det vara så mycket mindre anledning för landtdagen att afvika från den ordning för lagens fastställande, som landtdagen, jag upprepar det, har tillämpat i fråga om lifsmedelslagen, som den har erkänt i fråga om nykterhetslagen. Det vore så mycket mindre anledning att afvika från denna ordning, som landtdagen då har större förhoppningar än tidigare om att ernå en fastställelse, och det är väl någonting, som vi alla borde eftersträfvat.

Att söka deducera sig till att öfverlämnandet af lagförslaget till interimisregeringen för känedom eller i och för fastställelse vore samma sak, är, våra representanter för kyrkan i all aktning, orimligt.

Ed. T a l a s: Katson velvollisuudekseni ilmoittaa, että minä puolestani tulen äänestämään tämän lain hyväksymisen puolesta, ja näin menetellänsäni minä olen vakuutettu siitä, että minä en riko mitään valtiopäiväjärjestyksen enemmän kuin muunkaan perustuslain säännöstä vastaan (Vasemmalla: Oikein!) enkä myöskään myötävaikuta minkään säännöksen syrjäyttämiseen. Mutta minun täytyy tunnustaa, että tämä lakiehdotus on muodoltaan ja osaksi myöskin sisällykseltään sellainen, että se on ollut omiansa minussa epäilyksiä herättämään. Tämä muodon puutteellisuus on ilmeisesti johtunut siitä, että eduskunnan enemmistöpuolue on yksin tahtonut hoitaa tätä asiaa eikä ole suostunut tekemään lakiehdotukseen sellaisiakaan muutoksia, jotka ovat olleet suorastaan muodollista laatua. Siitä huolimatta minä puolestani, niinkuin jo lausuin, tulen kannattamaan tätä lakia. Sen teen sentähden, että tämä lakiehdotus toteutettuna sittenkin osaksi toteuttaisi sitä päämäärää, jota minun valtiollinen toimintani on tarkoittanut. Minä tahdon käyttää tätä tilaisuutta myöskin lausuakseni tunnustuksen sille päätökselle, jonka työ- ja sotamiesneuvostojen edustajain kokous Pietarissa teki. Minä tahdon tehdä sen sentähden, että minä en ole havainnut, että tältä taholta olisi näille ponsille annettu riittävästi tunnustusta. Mielestäni on, vaikkakin tuo kokous ei edustanut virallista Venäjää, sille sittenkin myönnettävä suuri merkitys ja on ilolla todettava, että tällainen kokous on saattanut asettua sille kannalle, että suurempi kansa vapaaehtoisesti luopuu ainakin osasta siitä vallasta, mikä sillä on ollut pienemmän kansan yli. Minä saatan hyvin käsittää, että tässä eduskunnassa on eräviä mielipiteitä tämän lakiehdotuksen suhteen. Minä puolestani en voisi tuomita niitä, jotka asettuvat toiselle kannalle, mutta yhdessä suhteessa minä ainakin toivoisin, että voisimme olla yhtä mieltä, nimittäin siinä, että tämä lakiehdotus on luonteeltaan kiireellinen. Ne, jotka asiallisesti vastustavat lakiehdotusta, tehkööt sen, mutta lakiehdotuksen kiireellisyyttä ei pitäisi vastustaa, sillä se kai täytyy jokaisen myöntää, että jos sitä ajatusta tahdotaan toteuttaa, joka on tämän lakiehdotuksen pohjana, niin se on tehtävä nyt eikä lykättävä kolmen kuukauden jälkeen (Vasemmalla: Oikein!). Minä puolestani pyydän myöskin saada kannattaa ed. Thunebergin laatimaa ponsiehdotusta. Ja

minun täytyy sanoa, etten minä havaitse, minkätähden tämä ponsiehdotus olisi mahdollon sen johdosta, että ingressi on saanut sen muodon, mikä sille on annettu. Minä kannatan ed. Thunebergin ehdotusta sitä suuremmalla syyllä sentähden, että olen vakuutettu siitä, että jos tätä lakia ei saateta väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi, niin ed. Schybergson oli oikeassa kuvaillessaan, mitä vastarintaa lakia kohtaan tullaan osottamaan. Minä toivoisin, että eduskunnan enemmistöpuolue yhtyisi tähän ed. Thunebergin ponsiehdotukseen, koska, jos se tulisi täällä hyväksytyksi, ei ainoastaan, niinkuin edustaja Thuneberg jo lausui, lakiehdotus saisi paljon enemmän kannattajia, vaan lakiehdotuksen toteuttaminenkin tulisi paljon varmemmaksi, ehkäpä aivan varmaksi. Minä uskon nimittäin, että siinä tapauksessa on myöskin mahdollisuus saada Pietarissa tämä lakiehdotus vahvistetuksi.

Ed. R o s e n q v i s t: Jag hade icke mer tänkt begära ordet i denna sak, men några uttalanden i dag hafva nödgat mig därtill. Vår ställning till frågan, vilja vi följa grundlag eller icke, kan i intet afseende vara beroende af innehållet i och arten af de notiser och telegram, som timme efter timme här komma till oss från östern. Till denna fråga hafva vi nödgats fatta position under de gångna och långa ofärdsåren, en fast och bestämd position, och jag tänker att ingen i dag är beredd att ändra den ställning han då intog till frågan. Äfven nu hafva vi i främsta rummet att fatta ställning till denna fråga, ty ingressen till ifrågasvarande lagförslag kan rimligen icke tolkas annorlunda än så, att detta lagförslag blir lag i och med det att landtdagen har antagit detsamma och att det sedan icke behöfver någon stadfästelse. Innebär ingressen detta, så står den enligt min och jag tänker de flestas mening här uppenbarligen i strid med grundlag och med vår författning, ty vi hafva hittills icke känt, att grundlagsförslag blefve lag blott därigenom, att det antages af landtdagen, att det blir lag utan någon stadfästelse. Hr Arokallio bör icke vara så naiv, att han tror sig genom sin tolkning kunna bringa andra till samma uppfattning som han.

Under ofärdsåren kom till oss maningar från det ena och det andra hållet, och tryck utöfvades från det ena och det andra hållet, att icke så strängt hålla på våra grundlagar, att icke respektera lagens helgd, och det visade sig, att särskildt bland kyrkans män — de, som skola lära vårt folk att följa lag och respektera lag — motståndskraften gentemot dylikt tryck var svag. Äfven nu komma till oss dylika maningar att ej så strängt

hälla på lagens helgd. Det skedde i går genom viceordföranden i vår senat, det sker i dag åter från kyrkligt håll: vi skola icke så noga hålla på lag, icke så noga hålla på vår uppfattning af hvad grundlag bjuder, utan vi skola, då konjunkturerne därtill mana, kasta denna ställning öfver bord, den ställning vi under många och långa år orubbadt hafva fasthållit. Jag förstår icke, att någon kan vara så lättrogen att han hälle för att dessa maningar nu skulle kunna utöfva sitt inflytande. Då man under ofärdsåren kom fram med dylika maningar, skördade man icke applåder, nu gör man det. Jag vill dock säga, att dessa applåder icke höja värdet af dylika personer i tänkande människors ögon (Keskustasta: Hyvä!).

Ed. La h d e n s u o: Täällä on kyllä jo eilen ilmoitettu etelä-pohjalaisen kansan mielipide tästä asiasta. Sitä vastaan on täällä tuotu esiin, että tällaisessa kokouksessa, joka ei ollut suorastaan kutsuttu kokoon tätä varten, vaan oli jonkun taloudellisen järjestön kokous, tehty päätös ei merkitse paljoa, mutta kaikesta huolimatta on tämä kokous lausunut sen mielipiteen, mitä etelä-pohjalainen kansa ylipäänsä omaksuu. Kun asia vielä on vireillä, pyydän täällä esittää vielä paljon suuremman kokouksen mielipiteen ja päätöksen. Tämä kokous, joka tämän kuun 14 päivänä pidettiin Lapualla, hyväksyi yksimielisesti seuraavat ponnet:

„A. Katsoen siihen, 1) että Suomen kansalle juhlallisesti vakuutettua sisäistä itsenäisyyttä on Venäjän hallituksen taholta viimeisten vuosikymmenien aikana järjestelmällisesti loukattu, ja 2) että tähän Suomen oikeuksien maahan tallaamiseen viimeisinä vuosina myös Venäjän eduskunta on antanut suostumuksensa, sekä ottaen huomioon, a) että mitään takeita ei ole olemassa siitä, että vallankumouksen kautta vapautunut Venäjä vastaisuudessa aina suostuisi pitämään Suomen sisäisen itsenäisyyden loukkaamattomana voimassaan, milloin Venäjän etujen katsottaisiin toisin vaativan, ja b) että viimeaikaiset tapahtumat nyt jo osoittavat Venäjän väliaikaisen hallituksen koettavan mikäli mahdollista vetäytyä täyttämästä vallankumouspäivinä annetun julistuskirjan lupauksista Suomen oikeuksien voimaansaattamisesta ja kehittämisestä, lausuu kokous käsityksensä, 1) että Suomen kansa voi tuntea vastaisen asemansa turvatuksi ainoastaan kansainvälisesti taatun täydellisen riippumattomuuden kautta, minkä kansamme jo saavuttamansa kehityksasteen nojalla täysin ansaitsee, ja julkituo samalla horjumattomana vakaumuksenaan, 2) että ainoastaan saavutamalla täydellisen riippumattomuuden voi Suo-

men kansa täysin määrin päästä ihmiskunnan yhteisen viljelyksen hyväksi kehittämään henkisiä ja aineellisia voimiaan.

B. Tässä julkilausumassa esitetyn vaatimuksen toteuttamiseksi kokous päättää, huomioonottaen, 1) että ei ole varmuutta olemassa joskus tulevaisuudessa kokoonkutsuttavan kansalliskokouksen myönteisestä kannasta Suomen itsenäisyyteen nähden ja 2) että kaikki sotivat vallat ovat paraikaa riehuvan maailmansodan yhdeksi tärkeimmäksi tarkoituseräksi selittäneet pienten kansojen vapauden turvaamisen, kehoittaa Suomen eduskuntaa ja kotimaista hallitusta yhdessä toimittamaan julistuksen, jossa Suomen kansan yksimielinen vaatimus valtiollisen asemansa vastaisesta järjestämisestä tulevan rauhansopimuksen kautta esitetään ja tälle järjestelylle kansainvälistä turvaa pyydetään, mikä julistus sen jälkeen sopivalla tavalla olisi Suomen kansan tahdon ilmauksena saatettava sekä Venäjän kansan että muiden sotivien ja tärkeimpien puolueettomien kansojen tietoon”.

Näissä ponsissa, jotka monituhansiin nouseva kansanjoukko on yksimielisesti hyväksynyt, on nyt uudestansa lausuttu etelä-pohjalaisen kansan mielipiteet. Vaikka minuun eivät mitkään kokouksen päätökset tarvitse vaikuttaa eivätkä vaikuta, omaksun täydellisesti tämän käsityksen ja tulen hyväksymään valiokunnan mietinnön kaikissa suhteissaan, joskaan ei asia kaikilla kohdilla tulisikaan niin laillisilla muodoilla perilleajetuksi. Kuten täällä jo on mainittu, että aika ja hetki on nyt sellainen, että asia on saatettava loppuun, samoin on minunkin käsitykseni, että nyt on sellainen aika, ja jos ei tätä käytetä hyväksi, ei tule ehkä toiste tilaisuutta. Hyväksyn kaikinpuolin esityksen.

Ed. A. H. V i r k k u n e n: Tätä asiaa koskevan laajan ja moniosaisen keskustelun aikana on tuotu esille se väite, että Venäjän väliaikainen hallitus ei ole Suomen kansalle antanut mitään etuja, ja lausuttu se käsitys, että, koska tähän saakka ei ole saatu mitään aikaan maan valtiollisten oikeuksien laajentamiseksi, nyt on otettava yhdellä kertaa vähän enemmän. Minä luulen ja tiedän, että jokainen, joka on seurannut asiain vaiheita tämän eduskuntakauden aikana, on tullut huomaamaan, että tämä väite ei pidä paikkaansa. Lupaukset, jotka maaliskuun-manifestissa Suomen kansalle suotiin, olisivat olleet toteutettavissa, mikäli asia hallituksesta riippuu. Tiedämmehän kaikki, että heti vallankumouksen jälkeen asetettiin maan valtiollisten oikeuksien laajentamista tarkoittavien lakiehdotusten valmistamista varten erityinen komitea, jonka mietinnöistä toinen toisensa jälkeen

on valmistunut. Täten suoritettun työn pohjalte ovat rakentuneet ne eduskunnan vallan laajentamista ja yleensä meidän valtiollisten oikeuksiemme kehittämistä tarkoittavat hallituksen esitykset, joita eduskunnalle useampiakin on annettu.

Ei ole yksikään näistä ehdotuksista ollut sellainen, ettei se eduskunnan hyväksymänä ja hallituksen vahvistamana olisi ollut omansa lisäämään Suomen kansan valtiollisia oikeuksia, osaltaan täydentämään meidän vuosisataisen valtiorakenteemme kehitystä kansan täydellistä itsemääräämisoikeutta kohden, johon Suomen kansakin pyrkii, niinkuin on laita kaikkien muittenkin itsetietoisten kansakuntien maailmassa. Näihin esityksiin sisältyvät oikeudet olisivat siten olleet portaana itsekukin niihin lopullisiin valtiollisiin saavutuksiin, jotka ovat meidänkin kansamme valtiollisen elämän ihanteena, joitten nojalla se kerran toivoo saavansa sijan maailman vapaitten kansojen joukossa, saavansa täyden itsemääräämisvallan omilla sisäisissä asioissaan ja ajan tullen saavuttavansa sen myöskin ulkonaississa suhteissaan. Ei ole kukaan edes yrittänyt kukaan kieltää, etteivätkö mainitsemani hallituksen esitykset voimaansa saatettuina lähentäisi tätä Suomen kansan valtiollisten pyrkimysten täyttymisen hetkeä. Luulisi totisesti kansan, joka lähes miespolven ajan on ollut ylivoimaisen sorron alaisena ja nähnyt melkein pä joka hetki horjuvan niiden perusteiden, joita se on tottunut pitämään valtiollisen ja kansallisen elämänsä kulumakivinä, luulisi sellaisen kansan helpotuksen tunteilla ja kiitollisin mielin ottavan vastaan kaikki mitä on saavutettavissa ja mitä sille suoraan tarjotaan valtiollisten oikeuksien laajentamiseksi ja vahvistamiseksi. Mutta valitettavasti Suomen kansalla on ollut varaa ylimielisesti torjua luotaan tällaiset tarjoukset ja siten antaa otollisen ajankohdan luisua käsistään. Sillä kun ajattelee, miten meidän eduskuntamme näillä valtiopäivillä on suhtautunut hallituksen tarjoamiin lisätyihin valtiollisiin oikeuksiin, joita maassa hartaasti on toivottu ja jotka siten kansan yleisen käsityksen mukaan ovat olleet kipeän tarpeen vaatimat, on pakko sanoa, että se muodostelu, minkä hallituksen esitykset perustuslakivaliokunnassa ovat osakseen saaneet, on johdonmukaisesti ollut sellainen, että ne sieltä ovat eduskuntaan palanneet muutettuina ja pilattuina — toisinään muodottomuuteen saakka. Eduskunta on ne sitten semmoisinaan hyväksynyt. Seurauksena tästä on ollut, että noista lakiehdotuksista, jotka eduskunnalle huolellisen valmistelun ja harkinnan tuloksina on annettu, ei ole hyväksytty yhtään ainoata. Eduskunta ei ole kyennyt huolimatta siitä, että sille paljon on tarjottu, tähän päivään

saakka, edullisena ajankohtana, ainoallakaan säännöksellä lisäämään niitä oikeuksia, jotka voisivat suojella kansan vastaisia sukupolvia niiltä koettelemuksilta, jotka lähimmässä entisyydessä niin paljon ovat olleet tämän kansan kestettävänä.

Se lakiehdotus, joka tänä iltana ratkaistaan, on joutunut saman kohtalon alaiseksi, kuin nuo aikaisemmatkin. Senaatti sai pitkien neuvottelujen jälkeen ja useampia yrityksiä tehtyään vihdoin esityksen. Kun sitä kesäkuun 12 päivänä eduskunnassa käsiteltiin, vakuutti kotimaisen hallituksen esimies, että se on tuskalla ja vaivalla saatu, ja vakuutti, että hän ei olisi kelvollinen esiintymään eduskunnan edessä, jollei hän ja hänen virkatoverinsa senaatissa olisi käyttäneet kaikkia mahdollisia keinoja saadakseen asian niin onnelliseen ratkaisuun kuin mahdollista. Huolimatta eräistä lakiehdotuksen kohdista, jotka senaatin herra varapuheenjohtajan mielestä olisivat voineet olla toisin, ilmoitti hän voivansa olla mukana esittämässä hallituksen esitystä eduskunnalle.

Esitys on sitten suorittanut tavallisen kiertokulkunsa. Se lähetettiin perustuslakivaliokuntaan ja siellä siihen, samoin kuin kaikkiin edellisiin, jo tehtiin tarpeelliset korjaukset. Edelleen se meni suureen valiokuntaan, ja sillä matkalla se on saanut nykyisen muotonsa, jossa tuskin enää on kiitäkään siitä, mitä esitys alkuaan sisälsi.

Tämä lakiehdotus on ollut eduskunnassa, niinkuin jo sanoin, laajan käsittelyn alaisena, ja sitä vastaan on tehty vakavia muistutuksia. Minun ei ole tarvis niitä tässä enää ryhtyä toistamaan. Mutta minä en voi olla mainitsematta, että jo tämän lakiehdotuksen valmistus on sellainen, että sillä tavalla ei mitään kelvollista voi syntyä. Oikeastaan koko lakiehdotus siinä muodossa, missä se nyt eduskunnalle tarjotaan, ei ole ollut valmistuksen alaisena laisinkaan. Sillä sehän on sanasta sanaan kopio Pietarin työ- ja sotamieskongressin päätöksestä, toisten tietojen mukaan semmoisenakin jonkun verran virheellinen. Tätä alkuperää pidetään kuitenkin sillä taholla, jolta lakiehdotusta nyt vaaditaan eduskunnassa hyväksyttäväksi, täysin varmana ja sellaisena, joka tarjoo Suomen kansan valtiolliselle elämälle pysyvää turvaa ja pohjaa. Eilen huomautti tähän nähden kotimaisen hallituksen ensimmäinen mies, että „se tilanne, mikä eilen tiedettiin, mikä eilen näytti olevan olemassa, se tilanne ei tänään enää ole olemassa”. Niinmuodoin oli hänen mielestään selvää, että tällaisena vallankumouksen aikana tilanteet, jotka seuraavat toinen toistansa, ratkaisevasti vaikuttavat myös niihin asioihin, niiden asiain käsittelyyn ja niihin päätöksiin, jotka tänä aikana syntyvät. Venäjän sotilas- ja työväenneuvostojen kokouksen päätös

edusti senaatin herra varapuheenjohtajan mielestä Venäjän vallankumouksellisen kansan todellisia edustajia. „Ainoa este, joka tämän asian lopulliseen ratkaisuun viemiseen on ollut olemassa, on ollut Venäjän väliaikainen hallitus. Viimeisten tietojen mukaan ei tätäkään estettä enää ole olemassa.” Vaikka siis senaatin herra varapuheenjohtaja onkin selvillä siitä, että vallankumouksessa tilanteet ja mahdollisuudet vaihtuvat joka päivä, on Venäjän työ- ja sotilasneuvostojen päätös hänen mielestään niin varma ja luultavasti pysyvänenkin, että hän katsoo voivansa sen tieltä syrjäyttää kokonaan sen esityksen, jota hän suurella työllä ja vaivalla on ollut eduskunnalle tekemänsä ilmoituksen mukaan itse hankkimassa. Siihen määrään on herra varapuheenjohtaja asiastaan varma, että hän hurskaassa valtioviisaudessaan toivoi Jumalan armahdusta ja kaiketi myöskin anteeksiantoa niille, jotka eivät jaks seurata hänen jälkiään. Ja kuinka varmoja teitä nämä jäljet kulkevat ja mitä laatua ne tiedot ovat, joihin herra senaattori väitteensä ja toimintansa perustaa, sitä osoittaa hänen puheensa väliaikaisesta hallituksesta, kuinka se muka nyt on poistunut olemasta sinä jarruna, joka edistystä haittaa. Mielestäni se politiikka, jota ajetaan tällä tavalla, on jo sitä kevytmielisyyden huippua, jonka toki vakavasta valtiollisesta elämästä pitäisi olla poissa.

Mutta tämä laki ei ole ainoastaan vierasta alkuperää, koko sen vaikutuskin tulee nojautumaan meille vieraisiin voimiin. Ajaessaan Suomen kansan oikeuksien laajentamista se jättää kokonaan venäläisten haltuun sen voiman järjestämisen, joka on jokaisen kansan vapauden ensimmäinen ehto ja suojeluskeino, nimittäin sotilaslainsäädännön, ja sen lisäksi sen toiminnan, joka yksinään takaa kansoille jotakin merkitystä, nimittäin ulkopoliittikan. Kun se vielä saattaisi yleisten asiain johdon ja hoidon meidän maassamme kulloinkin vallassa olevan puolueen käsiin, ja kun se lisäksi, niinkuin eduskunnalle on ilmoitettu, aiotaan saattaa voimaan lainvastaisessa järjestyksessä, niin minä puolestani en voi olla mukana tämän lain hyväksymisessä, enkä katso voivani panna peliin niille epävarmoille korteille, joita nyt esitetään, kaikkea sitä, mikä meidän maassamme vuosisatojen työllä on aikaansaatu ja minkä meidän kansamme nyt entisyytensä perintönä omistaa. Minä en jaks olla mukana siinä „tuli mitä tuli” politiikassa, jota eräs edustaja ikänsä oikeudella, niinkuin hän lausui eilisessä kokouksessa, eduskunnalle toimintaohjeeksi suositti. Minun mielestäni nimittäin se valtiollinen toiminta on kelvoton, joka seuraa ohjetta „tuli mitä tuli”, sillä sen harjoittaja ei ole toimintaan ryhtyessään edes omassa

vakaumuksessaan selvillä siitä, mihinkä hänen toimintansa vie.

Muuten Suomen kansan entinen kehitys ja se saavutus, mikä siihen perustuu, näyttää tämän lain ajajille olevan jotenkin vähäarvoinen niihin uusiin voittoihin verraten, joita nykyhetkenä ja eritoten tämän lakiehdotuksen hyväksymisen kautta toivotaan meidän kansamme osaksi tulevan. Lausuihan täällä perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja silloin, kun tämä lakiehdotus ensi kerran oli esillä, jotenkin halveksivan käsityksensä niistä isänmaallisista porvareista, jotka kirkkoissa seisovat „kallella päin ja hartaan näköisinä”, niinkuin hänen sanansa sattuivat, hallitsijanvakuutuksia lukemassa, samoin kuin siitakin käsityksestä, joka koettaa todistaa, että sanottuihin vakuutuksiin nojautuu Suomen kansan valtiollinen olemassaolo ja että ensimmäisillä niistä tuli kansamme kansakuntien joukkoon korotetuksi. Minä uskallan sanoa, että kyynillinen on semmoinen käsitys historian menosta, joka asettuu mestaroimaan kuluneiden aikojen ja ikimenneiden sukupolvien työtä niiden vaatimusten ja mahdollisuuksien mukaan, joita myöhempi ajankohta on tuonut mukanaan. Sillä se lähtee tällainen käsitys siitä olettamuksesta, että kaikki viisaus on niiden päässä, jotka toimivat nykyhetkellä, ja että nuo entisten aikojen ihmiset ovat olleet vähintään tajua, kenties hyvää tahtoaakin vaillo.

Mitä erittäinkin tulee siihen ajanjaksoon, jolta nuo ivatut keisari-julistukset ovat muistona, niin luulen minä, että sen ajan kehitys ja ne siunaukset, joita Suomen kansa sen hedelmänä on lähes vuosisadan ajan nauttinut, ovat niin ilmeiset ja siihen määrään myöskin historian tunnustamat, että niihin ei mikään iva pysty. Minä luulen, että jos se kehityskausi, jolta nuo julistukset ovat muistona, pyyhkäistäisiin Suomen kansan historiasta pois, niin niitä taaajoja rivejä, jotka nyt muodostavat tämän eduskunnan vasemmiston, ei olisi täällä, ei edes ryhmän suurpuhujaa ed. Yrjö Mäkeliniä.

Kehitettäköön oloja niin paljon kuin mahdollista ja käytettäköön tarjoutuvaa tilaisuutta maan ja kansan onneksi niin paljon kuin kulloinkin pystytään, mutta annettakoon samalla tunnustus sillekin työlle, joka on tehty ennen meitä ja jonka pohjalle me sittenkin rakennamme, jos me maalle ja kansalle mitään kelvollista aiomme aikaan saada.

Ed. E s t l a n d e r: Landtdagens största parti har vid gärdagens debatt offentligent framfört och för egen del understödt ett yrkande, som under hot om revolution innebär förloran, att landtdagen

skall afstå från att i laglig ordning förfara med nu förevarande lagförslag. Detta är sålunda ett icke tvetydigt våldshot på stormakts sätt, för att använda ett moderat uttryck, om hvad som fordom hederligt folk emellan bar ett annat namn. Kräfves med detta hot, att medlemmar af landtdagen skola svika sin öfvertygelse om hvad som lag bjuder dem? Ett dylikt uppträdande är egnadt att ingifva egendomliga föreställningar om vänsterns icke så sällan affischerade parlamentarism.

Så förödmjukande det än är att nödgas konstatera, att ett dylikt uttalande kunnat göras och framföras inom Finlands representation — ett vittnesbörd om lägre politisk kultur, än man hade velat tro — så har detsamma dock varit nyttigt därigenom, att det för alla afslöjat, hvad vänstern verkligen bär i skölden. Detta förmättna hot måste med förakt tillbakavisas.

Det torde tyvärr synas möjligt, att landtdagens beslut icke i denna sak kommer att beakta grundlagens kraf. I flera tidigare fall har detta redan underlåtits. Finlands statsförfattning har ofta tillförene kränkts genom våld uppifrån och utifrån. Den skulle nu kränkas genom godtycke inom landets egen representation. Det ena kan väl uppväga det andra; emot bådadera uppreser sig lagen. Nu förevarande författningsförslag blir icke lag på detta sätt. Ej heller vinner i och med beslutet någon rättslig giltighet hvad som därpå tilläfventyrs grundar sig. Om försök komma att göras att tillämpa detta beslut, hvilken häfd då tiden och omständigheterna skola kunna därät bereda, detta står i vida fältet.

Ed. Hänninen - Walpas: Aioin olla kokonaan kajoamatta tähän suureen asiaan. Kuitenkin on varsinkin ruotsalaiselta taholta tuon tuostakin noussut lavalle suuresti oppineita herroja, jotka ovat koettaneet uskotella, että nyt on tekeillä hirveä perustuslain rikos, jopa kerrassaan valtiokaappaus. He ovat kohottaneet varottavia ääniä. Kun vasemmiston puolelta ei ole viitsitty ruveta vastaamaan tuohon kohtaan, pyydän koskettaa sitä muutamalla sanalla.

Jos otettaisiin perusteellisesti tutkittavaksi, mikä perustuslaillinen kanta puheenaolevassa asiassa on, ei olisi tydyttävä pelkkiin lain kirjaimiin. Täytyisi syventyä niihin historiallisiin tapahtumiin, joitten aikana nykyiset perustuslait ovat Suomelle siirtyneet, ja niihin voimasuhteisiin, jotka olivat vallalla silloin, kun Venäjä valloitti Suomen. Tiedetään, että Venäjä oli 18-vuosisadalla suuri orjien maa. Sanotaan, että 95 prosenttia väestöstä oli joko valtion tai yksityisten henkilöitten orjia. Näiden orjien työn avulla oli

kehittynyt mahtava riistäjäluokka. Sen ryhmät taistelivat vallasta keskenään. Yksi, milloin toinen liittyi niistä hallitusvallan tueksi. Siinä taistelussa järkkyy usein yksinvaltiuden perus. Tulee muistaa vain v. 1730, jolloinkin sikäläiset bojaarit heimolaisineen pakoittivat keisarinna Annan suostumaan mitä häpeällisimpiin ehtoihin katsoen yksinvallan kannalta. Keisarinna ei jäänyt oikeastaan mitään valtaa, vaan suurten herrojen salainen neuvosto piti vallan käsissään. 1785 antoi Katarina II aatelistolle luvan perustaa kuvernementtijärjestöjä, jotka olivat tavallaan pikkuvaltioita valtiossa. Niillähän oli oikeus asettaa virkailijoita, omien etujensa valvoja, jopa oikeus asettaa hallinnollisia virkamiehiä. Aatelisainekset järkyttivät silloin tällöin hallituksen valtaa vielä myöhemminkin. Aleksanteri I:sen aikana oli kovia sotia. Tilisin rauhassa ja Erfurtin kokouksessa liittyi Aleksanteri Ranskaan, joka silloin oli vihattu Venäjällä. Keisaria vastaan oli vallankumousliikkeitä tekeillä. Ruotsin lähettiläs Stedingk mainitsee, että puhuttiin julkisesti keisarin vaihtamisesta. Se sisällinen tila, samoin ulkonainen tila, joka silloin ahdisti sikäläistä keisarivaltaa, on otettava huomioon niitä ehtoja käsiteltäessä, mitkä tulivat Suomelle. Tila pakoitti keisarin hapuilemaan edustuslaitosta, joka olisi siirtänyt vallan aatelisryhmille. Sellaisesta edustuslaitoksesta teki Speranski ehdotuksen lokakuulla 1809. Kun keisari tuollaisissa oloissa liitti Suomen Venäjään, tapahtui kylläkin liitos Venäjän valtakuntaan, siitä ei ole riitaa. Mutta nuo seikat vaikuttivat, että keisari hyväksyi samalla Suomelle valtiosäännön, hyväksyi Suomen perustuslait niillä vakuutuksilla, jotka kaikki tunnetaan. Mutta samalla kun Aleksanteri I:nen ne hyväksyi, ei hän tosiaan tahtonut antaa niitä hallitsijaoikeuksia, jotka sisältyivät Suomen perustuslakiin, Venäjän hallitukselle. Ei hän tahtonut antaa niitä sille hallitukselle, jota aatelisto vallankumousliikkeellä paraikaa yritteli vallata itselleen. Se seikka selittää osaksi, miten muodostui silloin kaksi oikeuspiiriä. Oli toinen oikeuspiiri, suuri, mahtava Venäjä, jossa hallitsijalla oli laajat monarkiset oikeudet, nuo järkytetyt oikeudet; muodostui toinen oikeuspiiri, jossa samalla hallitsijalla oli Suomen hallitsijan oikeudet. Tämä Suomen hallitsijan oikeudet eivät kuuluneet Venäjän hallitsijan oikeuksiin. Jos Venäjän hallitsijan oikeuksia supistettiin tai laajennettiin, eivät ne muutokset koskeneet Suomea; jos Suomen hallitsijan oikeuksia supistettiin tai laajennettiin, ne oikeudet eivät myöskään koskeneet Venäjää. Ruotsalaisten vanhoilliset oikeusoppineet laiherrat, sellaiset kuin Hermanson ja Mechelin, tank-

kaavat nimenomaan monta kertaa tätä kahden oikeuspiirin olemassaoloa myös hallitsijan oikeuksiin nähden. Eikä kai kukaan oikeistosta lähde väittämään, ettei niin tosiaan ollut laita.

Mutta sitten tapahtui hyvin kummallinen ilmiö tämän vallankumouksen yhteydessä. Kun vallankumous suisti Venäjän keisarin, niin kaikki venäläiset, kaikki suomalaiset, koko maailma tunnustivat, että ne Venäjän keisarin oikeudet siirtyivät vallankumouksen syliin ja sitä tietä Venäjän kansalle. Myös ne oikeudet, jotka olivat Venäjän ministerineuvostolla, ne siirtyivät kaikki vallankumouksen käytettäväksi. Vieläpä syrjäytettiin mahtava duumakin, joka sitä ennen sorti Suomen oikeuksia. Jos ajateltaisiin johdonmukaisesti, niin täytyisi ajatella kuten ed. Huttunen eräässä istunnossa kertoi venäläisen sotilaan ajatelleen — koska Venäjän hallitsijan oikeudet siirtyivät sillä tavalla Venäjän kansalle, niin ne hallitsijan oikeudet, jotka kuuluivat Suomen oikeuspiiriin, Suomen autonomian sisälle, ne menivät Suomen kansalle. Eiväthän ne siinä muutoksessa voineet mennä Venäjän kansalle, kun kerran oli raja niiden oikeuspiirien välillä. Ja niihin hallitsijan-oikeuksiin, jotka tällä tavalla jäivät Suomen kansalle, kuuluvat ne oikeudet, jotka tämän lakiehdotuksen 1 §:ssä mainitaan. Mutta kuinka Suomen kansa otti ne vastaan? Niiden vastaanottajiksi ilmestyi ensinnä kaiketi porvarillisten luokkien taantumuksellisia johtajia. Niitä mahtoi kuulua johonkin eduskuntaryhmien asettamaan valtuuskuntaan. Minä en tunne sitä kullisientakaista peliä, mitä niiden kanssa on pidetty, en tunne kaikkia niitä henkilöitä, jotka ovat olleet mukana. Mutta nuo henkilöt ovat tehneet epäilemättä tekoja, joita ei voi jättää tässä tilaisuudessa mainitsematta. Heille oli avautunut silloin mahdollisuus ajatella, mitä seurauksia tulisi, jos ne oikeudet, mitkä Suomen hallitsijalla oli, siirtyisivät Suomen kansalle, ja Suomen eduskunnalle, joka edustaa sitä kansaa. He loihdivat epäilemättä mielikuvitukseensa kaikkia niitä peikkoja, joita täälläkin on esitetty. He arvelivat, että, jos se eduskunta, missä on sosialidemokraattinen enemmistö, tosiaan tulee saamaan niin laajat oikeudet, jotka olivat erikseen oikeastaan paljon laajemmat kuin eduskunnalla siihen asti oli koskaan ollut, tulee eduskunta kaiketi tekemään suuren romahduksen, suuren sosialistisen vallankumouksen, riistämään yksityisomistavilta kuinka paljon tahansa, käyttäen noita oikeuksia lainsäädännön avulla. Porvarisluokkain edustajat rupesivat pelkäämään suoraan sanoen kukkaroaan. Kukkaroedut tulivat silloin määräämään politiikan, kukkaroedut tulivat myöskin määräämään sen lain-

selityksen, mikä tultiin antamaan. Ja jos heidän keskuudessaan oli joitakin sellaisia miehiä, jotka asettuivat isänmaalliselle kannalle tässä asiassa, kuten professori Erich, ja monet nuoremmat lakimiehet, ne nähtävästi syrjäytettiin jollakin tavalla. Niiden ääntä mahdollisesti vaimennettiin. Yliopiston niitä professoreja, jotka antautuivat tulkitsemaan lakeja suurkapitalistien etujen mukaan, nostettiin pinnalle. Ja he nousevat puhujalavalle melkein joka kerta, kun tämä asia on esillä — heihin kuuluvat professorit Estlander ja Ståhlberg — todistamaan, että Suomen hallitsijan oikeudet eivät siirtyneetkään Suomen kansalle, ne menivät Venäjälle. Näille herroille on rakkaampaa tunnustaa niiden siirtyneen ensimmäiselle Venäjän väliaikaiselle hallitukselle, koska siihen kuului anastajaluokkien edustajia, niinkuin nämä edustajat itsekin ovat anastajaluokkien edustajia. Nämä arvelivat, että niiden kanssa sopivat suomalaiset anastajat paremmin asioista kuin Suomen kansan kanssa, kuin Suomen kansan valitseman eduskunnan kanssa. Kun ne oikeudet ovat siellä, arvelivat he, niin voivat he persoonallisella vaikutuksellaan, kumarrusmatkoilla ja sen sellaisilla saada sieltä itselleen laajempia etuja, kuin he voisivat saada Suomen kansan eduskunnan avulla, ja sen mukaan suunnattiin politiikka, sen mukaan suunnattiin lakien selitys ja sen mukaan, niitä tarkoituspieriä silmälläpitäen lähdettiin Pietariin viemään niitä oikeuksia. Sinnehän meni yksi herra toisensa jälkeen. Sinne vietiin niitä komeilla junilla. Heillä oli adressiehdotukset taskussa. Maaliskuun-adressissa tunnustetaan suomalaisten taholta — sehän on suomalaisten tekemä — niiden oikeuksien kuuluvan muka Venäjän väliaikaiselle hallitukselle. Ja siihen peliin vedettiin mukaan eräitä sosialistejakin. Se oli epäilemättä mitä turmiollisin teko. Siten Venäjän väliaikaiselle hallitukselle tunnustettuja oikeuksia rupesi se tietysti sitten käyttämään sopivalla tavalla. Se kutsui kokoon valtiopäivät, se nimitti myöskin senaatin, ja senaatti, joka nimitettiin, asettui tietysti myöskin sen oikeuskäsityksen puolelle, jonka avulla se oli nimitetty korkeaan asemaansa, eikä ainoastaan puolelle, vaan se rupesi myöskin, niinkuin mainitut porvarilliset herrat, tulkitsemaan, että oikeudet kuuluvat Venäjän väliaikaiselle hallitukselle. Sellaista tulkintaa on tässä eduskunnassa antanut senaatin varapuheenjohtaja, porvarillisten nuorin, taitavin valtiomies Oskari Tokoi. Sellainen käsitys on kaivleensä ollut senaatissa vallalla. Siihen käsitykseen ovat taipuneet senaatin oikeusosaston jäsenet, siihen Suomen laillisuuden ennen niin ylistetty puoltaja nykyinen prokuraattori Svinhufvud. Sel-

laisen menettelyn nojalla on saatu monet kansalaiset uskomaan niin vahvasti, että tosiaan tuo Suomen oikeuksien siirto sinne oli Suomen oikeuden mukainen. Mutta itse oikeiston taholta on täydytty johtua käsitykseen, että kaikkia niitä laajoja oikeuksia, mitkä Suomen hallitsijalla oli, ei suinkaan voi maan ulkopuolella oleva hallitus käyttää. Niihinhan kuului varsin pieniä ja mitättömiä oikeuksia, kuului oikeuksia, joiden avulla suuret asiat ratkaistaan. Myöhemmin ovat ne senaattoritkin, jotka lukeutuvat sosialistiseen puolueeseen, tulleet käsitykseen, että niin suuren oikeusmäärän siirtäminen Venäjän väliaikaiselle hallitukselle ei voi olla maalle hyödyksi ja parhaaksi. Ikäänkuin pahan omantunnon pakoituksesta ovat he mitä innokkaimmalla tavalla koettaneet politikoida siihen suuntaan, että Venäjän väliaikainen hallitus antaisi niitä takaisin, niitä samoja oikeuksia, mitkä oli työnnetty, mitkä oli myönnetty sille. Niitä on vaadittu takaisin ikäänkuin joinakin armopaloina, lahjoina, mitkä väliaikainen hallitus muka antaisi. Ja sitä politiikkaa on harjoitettu pitkät ajat, koko tämän eduskunnan istuntokausi. Pietarissa on käynyt sosialisteja, siellä on käynyt porvareita. Onpa tapahtunut sellaisia ihmeitä, että eduskunnan sosialisteja on päässyt itse ruhtinaitten puheille ovelä rajan takana, ja kun he ovat sieltä palanneet, ovat he olleet ihastuksissaan. Heillä on ollut onni antaa eduskunnalle aina hyviä toiveita, että ehkä sieltä tulee jotakin. Senaatin varapuheenjohtaja on samalla tavalla lohdutellut meitä, ja me olemme uskoneet ja uneksineet, että annetaan päivän mennä, toisen tulla, niin saadaanhan jotakin takaisin, saadaan ehkä kaikki takaisin, mitä kerrottulla tavalla oli viety. Mutta tulos kaikesta on ollut se, että verrattain vähän on sieltä luvattu takaisin siihen suureen määrään nähden, mitä on viety. Se hallituksen esitys, joka viimein tuli, se ei nyt sisällä paljoa. Tähän lakiehdotukseen verraten se on kerrassaan kurja. Venäjän väliaikaisen hallituksen kitsas menettely anastettujen oikeuksien takaisin luovuttamisessa on vaikuttanut osaltaan siihen, että ainakin vasemmiston edustajien keskuudessa ja ehkä muittenkin edustajien keskuudessa vähitellen on selvinnyt se seikka, että ne oikeudet ovat kuuluneetkin meille. Ja ne kuuluvat perustuslakien mukaan vieläkin meille, vaikka ne on sinne viety, kun ei eduskunta itse asiassa kuitenkaan ole erikoisella yleisellä päätöksellä niitä tunnustanut, vaikkakin se on joissakin yksityiskohdissa hiukan rikkonut Suomen perustuslakeja.

Tämän lakiehdotuksen 1 §:n 1 kohta on tällainen tunnustus, että ne kuuluvat meille. Tämähän

kohta kuuluu: „Suomen Eduskunta yksin päättää, vahvistaa ja voimaan pantavaksi määrää kaikki Suomen lait, myös valtiotaloutta, verotusta ja tulliasioita koskevat. Eduskunta lopullisesti päättää myös kaikkien muiden Suomen asiain ratkaisusta, jotka keisari ja suuriruhtinas tätä ennen on voimassa olleitten määräysten mukaan ratkaissut”. Tässä on se tunnustus, joka eduskunnan olisi pitänyt tehdä heti ensimmäisinä päivinä, kun se kokoontui (Vasemmalta: Oikein!), sen olisi pitänyt silloin panna tämä käytäntöön, ja silloin jos milloinkaan oli valtiollinen asema Venäjällä semmoinen, että se eduskunnan yksimielisellä tai sen suuren enemmistön päätöksellä ja tahdolla olisi saatu tässä maassa käytäntöön. Meidän porvarillisia lainoppineita, suurkapitalistien edustajia on kirottava (Vasemmalta: Oikein!), että näin ei ole tapahtunut, että ne ovat niin kauvan johtaneet tätä kansaa harhaan. Vielä ankarammin lankeaa moite heille nyt, kun kansan syvät rivit heidän harhaan johtamisestaan huolimatta ovat tulleet oikeaan oikeuskäsitykseen ja he sittenkin vielä kehtaavat, julkeavat nousta ja julistaa sen kansan oikean oikeuskäsityksen lainrikkokseksi tässä maassa.

Näihin oikeuksiin, jotka näin Suomelle kuuluvat, kuuluu myös eduskunnan hyväksymien lakien vahvistamisoikeus. Kun tämä laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan ilman väliaikaisen hallituksen vahvistamista, on se ainoastaan tämän oikeuden käyttämistä. Se ei ole mikään lainrikos. Toivottavasti eduskunta tulee hyväksymään tämän kannan loistavalla enemmistöllä tällä kertaa.

Tätä hyväksymismahdollisuutta vastaan on täällä esitetty, jotta lain kiireelliseksi julistaminen olisi ehkäistävä. Sille kannalle on asettunut luullakseni ed. Schybergson; suurkapitalismin edustajalta ei paljon muuta voi odottaa. Toinen pankkiherra, Suomen menestyksen rantakari, on yhtynyt myös tähän käsitykseen. Ja nämä herrat koettavat nyt kerätä oikeistosta kaikki Suomen viholliset saadakseen estetyksi tämän kiireelliseksi julistamisen. Siihen tarvitaan vain pieni kourallinen edustajia. Minä en tiedä tällä hetkellä, tulevatko he saamaan niitä niin paljon, tuleeko tuo katala aie toteutetuksi. Mutta tuo yrityskin jo on leimattava pahaksi kiusaksi nykyaikana. Se on leimattava pienen vähemmistön tyranniudeksi, jolla se koettaa ehkäistä eduskunnan valtavaa enemmistöä säättämästä tällaisena aikana lakia, jota me välttämättä tarvitsemme. Sellainen kiusanteko, jos se vie perille, tulee saamaan epäilemättä ansaitun rangaistuksensa. En minä tarkoita ruumiillista rangaistusta (Vasemmalta: Tarpeen olisi), en tarkoita sitä, että ed. Rantakarin kanssa lähdetään käsikähmässä tap-

pelemaan, vaikkakin minä olen nähnyt ed. Rantakarin puolustavan itseään kalossilla Sörnäisten katupoikaa vastaan (Hilpeyttä eduskunnassa), mutta minä tarkoitan, että kansa voi tulla rankaisemaan. Jos eduskunta tulee käyttämään tätä jarrutuspykälää, niin ei se voi johtaa mihinkään muuhun kuin uusiin vaaleihin. Ja uudet vaalit nykyisen mielentilan vallitessa eivät suinkaan tule olemaan vasemmistolle pelättäviä. Minä en puhuisi tällä kertaa niistä seurauksista, mitkä vasemmistolle uusista vaaleista voisivat tulla, ellen minä pitäisi tätä asiaa niin tärkeänä, että tämä olisi vaikkapa vasemmistolle tulevalla häviöllä saatettava nyt päätökseen (Vasemmalta: Oikein!). Jos me lähdemme vaaleihin nyt, tulevat vaaleihin osaa ottamaan hyvin suuret sellaiset työväenjoukot, jotka tätä ennen eivät ole astuneet uurnalle. Ne tietävät, mistä on kysymys. Ne tietävät, että on kysymys täällä eduskunnassa hyväksytyn 8 tunnin työaikaa koskevan lain ja kunnallislakien voimaan saattamisesta, monien muitten työväestölle hyödyllisten lakien voimaan saattamisesta, ja ne lähtevät niiden puolesta taistelemaan lukuisammin, innokkaammin kuin koskaan ennen. Viime vaalien jälkeen on työväen sanomalehdistön menekkimäärä noussut suuressa määrässä ei kirjatyöläisten lakon takia, mutta jo ennen tätä lakkoa. Niiden voima olisi tulevissa vaaleissa oleva paljon valtavampi. Järjestöjen valta on kasvanut tavattomassa määrässä. Niissä on jäseniä enempi kuin ennen. Ja se kanta, mille tässä lakiehdotuksessa asetutaan itse isänmaan suureen kysymykseen nähden, on sellainen, että olisi ensi vaaleissa pelättävä, etteivätkö myöskin porvaripuolueitten isänmaalliset ainekset pelkän tämän takia äänestäisi salaa sosialidemokraatteja, jollei porvarien joukosta nousisi toisenlaisia voimia, jotka olisivat selvemmällä laillisella kannalla näissä asioissa. Ja ne puolueet, jotka asettaisivat sellaisia nimiä listoilleen kuin ed. Schybergson ja Rantakari, tulisivat kärsimään melkein haaksirikon. Heidän kantansa tässä isänmaallisessa asiassa tulisi pelottamaan pois paljon äänestäjiä. Minä esitän näin rehellisesti vakaumukseni näistä asioista sen takia, että saataisiin estetyksi kavala aie, jolla koetetaan estää tämän lain kiireelliseksi julistaminen.

Niitä pahoja seurauksia, mitä tämän lain käytäntöpanosta oletetaan tulevan, luullakseni ei tule. Jos kävisi niin, että eduskunnassa tulisi olemaan melkoinen sosialidemokraattinen enemmistö ja se tämän lain nojalla saisi päätöksensä laillisesti käytäntöön tässä maassa, niin eihän se enemmistö voi vielä näin vähän kehittyneessä maassa paljon pahaa tehdä kapitalisteille. Ei se voi panna

toimeen sosialidemokraattista yhteiskuntaa. Ei tässä ole kukaan sellaisesta romahduksesta puhunut, ellei ed. Alkio eräässä puheenvuorossa. Mutta eihän ed. Alkio ole vaarallinen, ei hän pane sellaista romahdusta toimeen. Moniin vuosiin sosialidemokraattinen enemmistö, jos sille tulisi hallintovaltakinn määrättäväksi, saa ainoastaan pikkuparannuksia, jotka ovat porvarien kapitalistisen yhteiskunnan rajoissa toteutettavissa. Ehkä se panisi vielä toimeen sellaisia pikkuparannuksia, jotka loisivat tänne yksityisomaisuuden varaan tulevan itsenäisen luokan, sellaisen itsenäisen luokan, joka vastedes tulisi olemaan kapitalistisen puolueen paraita tukia. Voisi luoda sellaisen ryhmän kansalaisia, josta olisi seurauksena, että sosialidemokraatit jäisivät suuremmaksi vähemmistöksi. Tarkoitan niitä reformeja, joita aiotaan panna toimeen maanviljelyksen alalla. Eräät ruotsalaiset edustajat ovat toittaneet sitäkin, että lakiehdotus olisi muodoton siinä suhteessa, että eduskunta tulisi täytäntöönpanevaksi laitokseksi. Sehän ei ole tämän lakiehdotuksen tarkoitus. Tämän lakiehdotuksen mukaan tulisi eduskunta määräämään täytäntöönpanosta. Mutta eihän se itse tulisi lähtemään keskusvirastoksi. Ei se lähtisi rautatiehallitukseksi eikä ed. Rantakaria pantaisi rautatiehallitukseksi tätä tietä. Sehän olisi vaarallista; sinä päivänä, jona eduskunta ed. Rantakarin kautta olisi rautatiehallituksena, tulisi epäilemättä lakko koko rautatiellä (Hilpeyttä). Eikä eduskunta tule hallitsemaan maan finanssiasioita liioin ed. Schybergsonin kautta. Siitähän voisi olla se seuraus, että kulta menisi Privatbankeniin ja arvottomat arvopaperit siirtyisivät Suomen hallitukselle. Tämä laki on sellainen, jonka perusteella eduskunta tulee määräämään, miten toimeenpanovalta järjestetään. Se tulee ehkä muuttamaan jonkun verran niitä ohjesääntöjä, joita on senaatilla, ehkä niitä ohjesääntöjä, joita on keskusvirastoilla. Mutta ne laitokset tulevat edelleen toimimaan ja tietysti verrattain itsenäisinä. Sillä ammattimiehiä niissä laitoksissa täytyy olla. Niille tulee antaa luottamus. Jos ne tekevät suuria rikoksia tai elleivät ne täytä eduskunnan hyväksymiä periaatteita ja käytä ammatitaitoa niiden hyväksi, eduskunta voi ryhtyä niiden suhteen toimenpiteisiin. Turhia odotuksia siis, että eduskunta tulisi ikäänkuin itse pyörittämään hallituskoneistoa. Samanarvoisia ovat monet muut väitteet, joita on tehty tämän lakiehdotuksen muka huonoja puolia vastaan. Yksityiskohtaista arvostelua ne eivät suinkaan siedä. Mutta tästä lakiehdotuksesta, jos tämä saataisiin käytäntöön, tulisi epäilemättä olemaan se suuri mainio etu, että jarrutusta edistyslainsäädännössä

ei voitaisi niin häpeällisellä, niin kurjalla tavalla harjoittaa, kuin viime aikoihin saakka on venäläisen hallituksen avulla harjoitettu. Ellei tätä saada käytäntöön, niin kyllä sama jarrutus västedes valankumouskauden jälkeen tulee taas käyntiin Venäjän hallituslaitosten avulla, jos nyt anastettu valta tulee pysymään siellä. En tiedä, saadaanko tämä käytäntöön, vai tulevatko Suomen porvarit venäläisten voimien avulla ehkäisemään väkivaltaisesti käytäntöönpanon, oikeudellisesti ne eivät voi sitä ehkäistä. Mutta tilanne näyttää nykyään tämän lain voimaansaattamiseksi paremmalta kuin konsanaan, sillä ovathan Venäjällä vaikutusvaltaisempina kuin koskaan ennen juuri työläisryhmät, työläisryhmät, jotka vaativat siellä kansanvaltaisia oikeuksia itselleen. Jos heillä on oikea käsitys asiasta tai jos se oikein heille selitetään, niin epäilemättä eivät he tule asettumaan meidän pankkiherrojemme, meidän suurkapitalistiemme eikä Venäjän kapitalistien käytettäväksi meidän kansanvaltaista eduskuntaamme vastaan, vaan tulevat avustamaan, että tämä tärkeä laki saataisiin käytäntöön, ainakin sallimaan, että se täällä pantaisiin käytäntöön. Riippuu siis siitä, josko heidän voimansa, heidän vaikutuksensa Venäjällä nykyhetkellä tai läheisessä tulevaisuudessa on niin suuri, että se onnistuu. Mutta mitä on tehtävä niille kotimaisille voimille, jotka, niinkuin täälläkin on uhattu oikeiston taholta, tulisivat siinä tapauksessa, jos tämä laki väliaikaisen hallituksen vahvistamatta saatettaisiin käytäntöön, pitämään tätä lakia epäperustuslaillisella tavalla syntyneenä, sellaisena lakina, jota ei olisi noudatettava? Sen käsityksen esitti viimeksi professori Estlander tuolta lavalta, että Suomen virkamiehet tulisivat muka jarruttamaan sen täytäntöönpanoa! Miten ne virkamiehet ovat ennen menettelleet? Silloin kun Bobrikoffin järjestelmä on ollut täällä voimassa, silloin kun Seynin järjestelmä on ollut voimassa, sen virkamiesten keskuudessa on aina löydetty joitakin, jotka ovat suostuneet panemaan käytäntöön järjestelmää, joka on ollut varmasti Suomen lakeja rikkova. Ja nyt tullaan vakuuttamaan, että vaikka Suomen eduskunta käsittää tekevänsä lain aivan laillisessa järjestyksessä, niin ei löytyisi virkamiesmaailmassa henkilöitä, jotka suostuisivat panemaan eduskunnan siten hyväksymän lain käytäntöön! Voiko siinä olla mitään järkeä? (Vasemmalta: Kun palkan saa!) Ei suinkaan! Minä olen vakuutettu, että Suomen virkamiesmaailmassa tulisi olemaan sellaisia, jotka pitäisivät eduskunnan käsitystä oikeana ja laillisena sekä kaikella innolla, kaikella hartaudella suostuisivat panemaan tämän lain käytäntöön, sellaisia, joilla olisi, vaikkakin kuuluisivat porvaris-

puolueisiin, sen verran isänmaanrakkautta, sen verran Suomen kansan rakkautta, että he lähtisivät tämän kansan palvelijoiksi, silloin kun tämä kansa niitä pyytäisi ja antaisi niille ohjeet. On mahdollista, että suurkapitalistien käytyreitä tulisi virastoista eroamaan, noudattamaan professori Estlanderin ja ed. Schybergsonin vääriä oikeuskäsitteitä. Mutta se ei suinkaan olisi mikään vahinko isänmaalle, se voisi päinvastoin olla etu, jotta virastot siten puhdistuisivat, etu sen takia, että saataisiin kansanvaltaa enemmän kunnioitettavia, Suomen kansan eduskuntaa enemmän kunnioittavia kansalaisia virastoihin, kuin niiden ryhmiä herrat ikinä ovat olleet. Ei siis tarvitse kenenkään antaa ääntään tätä lakiehdotusta vastaan sen takia, etteivät virastot suostuisi tätä käytäntöön panemaan. Minä olen vakuutettu, että elleivät Suomen suurkapitalistit Venäjän suurkapitalistien kanssa saa kootuksi voimaa, joka väkivallalla estää tätä käytäntöön panemasta, niin me voimme panna tämän käytäntöön omassa keskuudessamme (Vasemmalta: Hyvä!). Ja meidän on tehtävä tällä kertaa yritys, onnistukoonpa tämä yritys tahi ei. Samalla on meidän tällä kertaa säilytettävä oikeuspohja, sellainen oikeuspohja, joka perustuu meidän vanhoihin perustuslakeihimme. Meidän on, vaikkapa tämän eduskunnankin kävisi kuinka hyvänsä, hyväksyttävä tämä oikeuspohja (Vasemmalta: Oikein! Hyvä!). Meidän on hyväksyttävä se seuraavalle eduskunnalle. Meidän on vihdoin poistettava se häpeä, että tähän asti ei ole sitä hyväksytty (Vasemmalta: Oikein!). Seuraavat eduskunnat ja tulevat sukupolvet voivat mahdollisesti vielä saada taistella Suomen oikeuksista niitä Venäjän suurkapitalisteja vastaan, jotka epäilemättä joskus tulevat nousemaan, ja niille sukupolville ja niille eduskunnille on mitä suurimmasta merkityksestä, jos me säilytämme eheänä, lujana tämän oikeuspohjan, mikä polveutuu niin vanhoilta ajoilta. Sanottakoon, että tämä säilytys ei ole mikään suuri voimakeino, mutta se vahvistaa kaikissa taisteluissa oikeustunnetta. Tulevat edustajat, tulevat sukupolvet käsittävät, että se asia, minkä puolesta he taistelevat, on Suomen oikeuden mukainen, ja se tulee antamaan heille pontta, niin että he västedes voivat kestää paljon helpommin, paljon paremmin, vaikkapa kärsimyksiä sen oikeustaistelun puolesta, mikä mahdollisesti tulee kestämaan, elleivät suuret historialliset tapaukset katkaise sitä. Minä olen erittäin mielissäni, erittäin iloinen siitä, että tämä oikeuskäsitys vihdoinkin luultavasti tänä iltana tulee eduskunnan päätökseksi. Olisin valmis huutamaan, ellei oltaisi eduskunnassa, „eläköön Suomi” tämän tulevan päätöksen joh-

dosta (Vasemmalta: hyvä-huutoja ja kättentaputuksia).

Ed. G a d o l i n: Jag ansluter mig till den uppfattning hr Talas uttalade, att detta lagförslag måste anses såsom brådskande, om man tager hänsyn till förslagets natur. Det kan, förefaller det mig, icke med på landtdagsordningens anda grundade skäl förfaras annorlunda än att förslaget förklaras brådskande.

Hvad själfva lagförslagets innehåll beträffar, vill jag, såsom många före mig, icke underlåta att erkänna, att detsamma är af den beskaffenhet, att ett ställningstagande i denna fråga är utomordentligt svårt. Det faller ju enhvar i ögonen, främst dem, som haft att göra med lagtexter, att detta lagförslag i tekniskt afseende är synnerligen svagt. Äfven dess innehåll är sådant, att det kan vara ägnadt att väcka ganska stora betänkligheter. Det är en onaturlig maktkomplex, som pålågges landtdagen. Men det måste sägas, att en differentiering af denna maktkomplex är nödvändig och måste ske. Om detta sker i en lycklig riktning, är ovisst, men det sker genom vår egen verksamhet, vår egen handling, och den härintills oundgängliga skuggan af den ryska makten skall, hoppas jag, om detta lagförslag blir lag, kunna afvisas.

Jag ville sålunda instämma i hvad hr Hornborg sagt, att vare sig vi godkänna denna lag eller förkasta densamma, man i hvardera fallet kommer i ett brydsamt läge. Det riktiga vore säkerligen, att vädja till valmännen, men en annan fråga är, om ögonblicket är lämpligt. Tiderna äro icke normala, och kan ett sådant vädjande till valmännen nu hafva en gynnsam verkan för landet i dess helhet?

Jag vill endast tillägga, att jag i fråga om fastställelsen äfven ansluter mig till den åsikt hr Talas uttalade. Det är nu denna lag, som bör fastställas för att alla de klämmar, som landtdagen gång på gång beslutat, skola kunna få sin tillämpning. Dessa klämmar förutsätta, att det skall tillkomma en ordning med landtdagens medverkan och således en aftalsmässig akt med den ryska regeringen. Jag förenar mig således härutinnan med herrar Thuneberg och Talas, att inledningsklämmen bör formuleras i sådant syfte. Hvad själfva lagförslaget beträffar, vet jag icke, om jag vedervägar att med min röst söka stjalpa det.

Senaattori Kallio: Minä en pyri olemaan monisanainen tässä kysymyksessä, jossa on jo yksi kellon ympärys keskustelussa kulutettu tässä

eduskunnassa. Koska kumminkin rehellisyys vaatii, ettei näin tärkeällä hetkellä pyri peittämään tekojaan, niin katson velvollisuudekseni esittää kantani pöytäkirjaan tässä asiassa. Teen sen sitä suuremmalla syyllä sen tuomitsevan lausunnon jälkeen, jonka ed. Walpas-Hänninen täällä asken esiitti. Hallituksen jäsenenä olen sitten maalis-kuun-vallankumouksen asettunut väliaikaiseen hallitukseen nähden aivan eri kannalle, kuin mitä hän täällä edusti. Minä samoin kuin nykyisen kotimaisen hallituksen muutkin jäsenet olemme kauttaaltaan asettuneet sille kannalle, että jokaisella kuolinpesällä täytyy kumminkin olla hoitajansa ja sentähden myös niissä suhteissa, mitä meillä on Venäjään, täytyy Venäjän vallanpitäjilläkin olla jotain sanomista. Tässä lakiehdotuksessa, jota ed. Walpas-Hänninen täällä niin voimakkaasti puolusti, tässäkin tunnustetaan vielä tuollaisen olemassaolo, vaikka se sanotaan niin puutteellisesti ja hämärästi, ettei sitä oikein kyllä siitä selvästi huomaa. Sillä mitä merkitsee muuten tämä kohta ensimmäisessä pykälässä, jossa sanotaan: „Mitä tässä laissa säädetään, ei koske ulkopoliittikan asioita eikä myöskään sotilaslainsäädäntöä ja sotilashallintoa”. Eiköhän ed. Walpas-Hänninen ole juuri tällä lauselmalla tunnustamassa myöskin, että Venäjän väliaikaisella hallituksella on tekemistä Suomen kysymyksissä?

Kuten minä viime istunnossa jo täällä lyhyesti esitin, olen minä sillä kannalla, että tälle eduskunnalle olisi ollut turvallisinta ja varmintä hyväksyä se hallituksen esitys, mikä täällä tarjottiin. Siitä oli kumminkin takeita, että se olisi varmasti saavutettu. Mutta tällä hetkellä, kun se on toisessa lukemisessa jo lopullisesti hylätty, sitä ei voi enää pelastaa. Nyt on ratkaistavana, voiko hyväksyä tämän ehdotuksen vai ei. Puutteellinen on tämä lakiehdotus mielestäni. Sen puutteita on täällä jo monessa lausunnossa osotettu. Mutta kun itse kysymys ei ole tavallinen lakikysymys, vaan on kysymyksessä suhteemme määrittäminen vallankumoukselliseen Venäjään, niin on äänestys tässä kysymyksessä tavallista vastuunalaisempi. Tästä syystä puutteista huolimatta olisin äänestänyt tämän lakiehdotuksen puolesta, kun ei enää ollut muusta ratkaistava, jos vain eduskunta ja sen enemmistö olisi asettunut sille kannalle, että se olisi käsitelty 60 §:n mukaan, niinkuin sitä nyt käsitelläänkin, ja myöskin 75 §:n mukaan alistettu Venäjän väliaikaiselle hallitukselle. Minä en voi puolestani jokaisena päivänä asettua eri kannalle tässä asiassa. Minä olen sitten maalis-kuun jokainen viikko ollut alistamassa kysymyksiä väliaikaiselle hallitukselle kaikissa niissä kysymyksissä, missä lakiemme mukaan alistusta on

katsottu kaivattavan, ja minusta tuntuu, että eduskunnan jäsenistäkin tuntuisi sangen omituiselta, jos minä maan tärkeimmässä kysymyksessä asetuisin eri kannalle. Täällä on huomautettu vasemmistolle, että tälle kysymykselle saataisiin täällä näin menetellen vankka enemmistö. Minä olen vakuutettu siitä, että täällä oikeistossa supistuisivat joukot verrattain pieniksi, jos eduskunnan enemmistö olisi tässä kysymyksessä asettunut samalle kannalle, kuin kansa asettui maaliskuun manifestiin nähden ja kuin itse eduskunta on asettunut tullessaan kokoon esimerkiksi väliaikaisen hallituksen kutsusta ja senkin jälkeen. Minä olisin myös ollut silloin äänestämässä tämän lakiehdotuksen puolesta. Nyt on kumminkin sosialidemokraattisen ryhmän puolesta täällä nimenomaan sanottu, että tätä lakia ei käsitellä tämän mukaan, eikä lähetetä väliaikaiselle hallitukselle siinä tarkoituksessa, kuin valtiopäiväjärjestyksen 75 § edellyttää. Ed. Walpas-Hänninen on viimeisessä lausunnossaan täällä nimenomaan teroittanut sitä, että eduskunnan on astuttava nyt rohkeasti eri kannalle, kuin kotimainen hallitus ja eduskunta on tähän asti asettunut.

Tästä juridisesta kysymyksestähän voi olla eri mieltä, mutta minusta on väärin siinä määrin heittää kivellä toisten vakaumuksia, koska tässä asiassa kerran parhaat lakimiehetkin voivat olla eri mieltä. Historia tuomitsee myöhemmin niiden katsantokantojen oikeuden, jotka tähän tulkintakysymykseen nähden ovat esitetyt, nimittäin onko suuriruhtinaan oikeudet katsottava siirtyneiksi väliaikaiselle hallitukselle vai onko korkein valta ilman muuta siirtynyt Suomen eduskunnalle. Tässä suhteessa minä olen ollut sillä kannalla, että Suomen on ratkaiseva vaatimuksensa sen itsenäisyyteen nähden esitettävä Venäjän kansalliskokoukselle, jolla on valta päättää myös siitä, miten Venäjä suhtautuu niihin kansoihin, joille se on suurissa lupauksissaan luvannut myös oikeutta. Ja Suomen oikeuksiin kuuluu sen itsenäisyys. Mutta sillä hetkellä minun mielestäni asia olisi ollut esitettävä tätä täsmällisemmässä laissa. Vaikka minä en voi asettua sille kannalle, että lakiehdotus käsitellään sillä tavalla, kuin se täällä nähtävästi tullaan lopullisesti käsittelemään, niin minä en kumminkaan voi asettua lain kiireellisyyttä vastaan. Minä äänestän kiireellisyyden puolesta, mutta minusta tuntuu, että johdonmukaisuus vaatii, että minä edusmiesominaisuudessaani seuraan myös sitä menettelytapaa, jota minä olen hallituksen jäsenenä noudattanut väliaikaiseen hallitukseen nähden ja sentähden minä äänestän tätä esitystä vastaan (Vasemmalta: Renki tottelee isäntäänsä!).

Ed. Sch y b e r g s o n: Hr Walpas-Hänninen har intagit och intager antagligen ännu den ledande ställning inom landtdagens majoritetsparti, att hans långa, delvis intressanta och, jag ville säga, öfverhufvudtaget mer än vanligt logiska yttrande påkallar några ord till svar.

Hvad först beträffar hans tal om, att man borde skrida till nya val, så vet han mycket väl af mina föregående yttranden, att jag skulle finna detta vara det riktiga under nuvarande förhållanden, och jag kan icke i det afseende dela hr Gadolins betänkligheter. Förhållandena må nu vara huru abnorma som helst, så äro de det icke mindre i fråga om medlemmarna i representationen, såsom vi hvarje dag väl se, än för landet i dess helhet. Det kan t. o. m. hända, att land och folk se på saken lugnare och nyktrare än vi, som äro med uti hvirfveln. Men låt så vara, att resultatet skulle blifva det, som hr Walpas-Hänninen har förut sagt, nämligen att vänstern skulle komma hit ännu talrikare än förut, så vore det ingenting annat än hvad man är skyldig att underkasta sig, nämligen landets vilja, så att i det afseendet är hr Walpas-Hänninen och jag ense.

Hvad för öfrigt beträffar hans långa utläggning om rättsförhållandena med föregående återblick på Rysslands tidigare historia — vi känna ju af gammalt att hr Walpas-Hänninen har en viss benägenhet att meddela ett och hvarje ur kompendierna, både data och annat — så vet han och vi alla, att det finnes personer äfven inom högern, jurister, bl. a. den af honom återopade Erich, som ha samma uppfattning som han, att den suveräna makten öfvergått i finska folkets händer. Hr Huttunens skildring om, huru den ryska soldatsammankomsten i Helsingfors hade svarat på ordförandens framställda frågor, påminde åtminstone, såsom hr Huttunen framställde det, mera såsom ett beteende af en folkskollärarinna gentemot eleverna i folkskolan, då hon vill hafva ett visst svar och småningom leder sina elever därtill, än såsom ett uttalande, hvilket kan tillmätas någon politisk betydelse. Men senator Kallio har redan sagt, att detta betraktelsesätt icke står väl tillsammans med den omständigheten, att såväl utrikesärendena som militärfrågorna uttryckligen hafva förbehållits den ryska regeringen. Äfven om hans betraktelsesätt skulle vara riktigt, så hade vi vid inbrytandet af revolutionen, då finska folket sålunda enligt hans åsikt hade fått suveräna rättigheter i detta land, bort begagna oss däraf. Vi hade bort sammanträda utan kallelse, vi hade först, såsom en broschyrförfattare sagt, bort skrida till val af ny monark eller också förklara, att revolutionen i Ryssland icke berörde våra rättigheter, utan

vi fortfarande hade vår förra monark — som jag ändå för min del helst bytt ut t. o. m. mot interimsregeringen — och vidare hade vi då icke bort, såsom vi dock gjorde och gifvit interimsregeringen fullmakt att fastställa lifsmedelslagen och utnämna vår regering o. s. v.

Det som var det märkvärdigaste i hr Walpas' andragande var, att han skyllde allt detta på oss borgare, som ändå äro minoriteten i landtdagen. Jag har fattat, att det socialdemokratiska partiet är nog så fullmyndigt och har inom sina led så pass många dugande förmågor, att de icke borde hafva låtit oss borgare leda sig vid näsan, och att socialdemokraterna i alla fall äro fullt ansvariga för hvad de hafva gjort, både för resan till Petersburg; då marsmanifestet kom till stånd, och för hvad de i öfrigt hafva gjort, icke endast de enskilda medlemmarna af partiet, som varit med om detta och ideligen gjort resorna till Petersburg, grundlagsutskottets ordförande icke undantagen, utan hela partiet. Det är ju socialdemokraterna, som äro majoriteten här i landtdagen och som bära ansvaret och böra draga konsekvenserna af sina handlingar.

Men hvad jag framför allt ville säga och hvad jag har rätt att säga därför, att jag icke var med i den deputation, som for till Petersburg, eller hade något med förberedelserna därtill att göra, är att medlemmarna af deputationen gjorde en fosterländsk gärning och att deras afsikter voro de bästa. Må hr Walpas försöka göra dessa herrar till „anastajia” och „kukkaroherroja” och hvad han kallar dem, ingen enda af dem hör till den kategorin, utan det var af våra allra bästa män, som därmed försökte göra sitt till för att landets öden skulle länkas i önskvärd riktning, och det var likaså det socialdemokratiska partiets bästa män, som deltog i dessa underhandlingar. Jag har ansett det vara nödigt, att då jag, som sagdt, haft ingenting med saken att göra, ytterligare betyga dessa alla, äfven dem, som voro med från det socialdemokratiska partiet, min tacksamhet. Jag tror de äro värda hela landets tacksamhet.

Hr Gadolin har förenat sig med herrar Talas och Thuneberg om att en särskild kläm skulle tilläggas, innefattande att anhållan om fastställelse af detta lagförslag skulle göras hos provisoriska regeringen. Såsom hr Kallio har framhållit skulle ett beslut härom för mången i denna församling underlätta afgörandet, och det vore därför en lycklig lösning, om man från det socialdemokratiska partiets sida skulle höra röster, hvilka uttala sig för ett sådant tillvägagående och förbinda sig att därtill medverka. Det är icke ännu för sent, och

om man icke kan besluta sig i dag för det, så må då denna fråga ajourneras en dag till. Då vi ajournerade oss i går, hette det, att det var en ny linje, som man tänkte sig, men den har man icke märkt något spår af under dagens debatt. Skulle detta förslag af herrar Gadolin, Thuneberg och Talas leda till en öfverenskommelse i detta afseende, så vore säkert, såsom jag redan sade, afgörandet betydligt lättare, och jag tager för gifvet, att i sådant fall många röster skulle tillfalla förslaget, som eljes icke kunna vara att påräkna.

Ännu måste jag för min personliga del lämna en liten upplysning åt hr Walpas-Hänninen. Jag har haft ingenting med Privatbanken eller någon annan privat bank att skaffa på tretton år. Jag är chef för ett andelslag, om jag så får kalla det, det äldsta i detta land.

Ed. Talas: Koska olen havainnut, että ed. Thunebergin ponsiehdotus ei täysin vastaa, mitä olin tarkoittanut, rohkenen ehdottaa, että lakitekstin edellä oleva ponsi saisi seuraavan muodon: „että eduskunta hyväksyisi ja Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi jättäisi lakiehdotuksen näinkuuluvana:”.

Ed. Paavola: Käsiteltävänä oleva asia on suurimerkityksellisin, mitä tässä eduskunnassa on ollut esillä, on laajakantoisin, mitä maassamme lienee koskaan ratkaistu. Tämän tähden ja haluamatta monien eilen ja tänä päivänä pidettyjen pitkäin asiata yhdeltä ja toiselta puolelta pohtivien puheiden jälkeen käyttää monta lausetta, katson kuitenkin velvollisuudekseni lausua mielipiteeni ja merkitä kantani tässä syväsältöisessä kysymyksessä.

Kuten jo eilen lausuin, olen minä alusta alkaen ollut sitä mieltä, että voin hyväksyä tämän lakiesityksen, jos se käsitellään valtiopäiväjärjestyksen mukaisesti, ja että tämä vakaumukseni ei ole täällä annettujen lausuntojen ja selvittelyjen johdosta muuttunut.

Suomen kansa toivoo täydellistä valtiollista riippumattomuutta. Se vaatii ja sillä on oikeus vaatia, että sen edustajat toimivat tämän kansan toivomuksen mukaisesti ja sellaisella tavalla, että Suomen kansan mielipide itsemääräämisoikeudestaan tulee mahdollisimman pian selvästi esitetyksi Venäjälle ja muillekin ulkovalloille. Ja nyt, jos milloinkaan, on aika tuoda se esiin ja paraiten se tulee tuoduksi esille hyväksymällä puheenaoleva laki, hyväksymällä se laillista tietä. Täten ainakin minä katson paraiten voivani täyttää velvollisuuteni valtiollisten oikeuksiemme turvaamiseksi, täyttäväni velvollisuuteni valitsijoitani ja

koko Suomen kansaa kohtaan. Paremmen tuloksen saavuttamiseksi pyydän kumminkin saada kannattaa ed. Talaan tekemää ehdotusta.

Erään täällä annetun lausunnon johdosta pyydän huomauttaa, että valtiopäiväjärjestyksen 75 §:n toteuttamisesta voi olla eri mielipiteitä, sillä ovathan ei ainoastaan, niinkuin täällä jo on huomautettu, eräs maamme valtiotalouden professori vaan monet muut lakimiehemme sekä kokeneet yhteiskunnalliset toimihenkilöt kannattaneet sitä tulkintaa, ettei vallankumouksen jälkeen Venäjällä suuriruhtinaan oikeudet voineet perustuslakiemme mukaan siirtyä Venäjän väliaikaiselle hallitukselle vaan Suomen kansalle. Ei siis mielestäni ole kohtuullista ja oikeutettua moittia laitomuuden kannattamisesta ja perustuslainrikoksesta niitä edustajia, jotka ovat tuoneet tänä iltana esille samallaisen ajatuksen.

Ed. R a n t a k a r i: Minun ei ole tarkoitukseni vastata ed. Walpas-Hänniselle niistä ystävällisistä huomautuksista, joita hän minulle teki. Mutta hän otti myös läksyttääkseen niitä tovereitaan, jotka eivät nähtävästi ole tunnustaneet sitä vaadittua erehtymättömyyttä siinä määrin kuin se asianomaiselle ehkä olisi ollut halullista. Hän moitti näitä tovereitaan siitä, että he ovat hyvin huonosti valvoneet Suomen oikeutta. Minä valitan että ed. Walpas on tässä kohden — muissa kohdin hän ei sitä niin olekaan — niin perin suomalaisen, että hänellä on ainoastaan sitä „porras-espriitti”, sitä henkevyyttä, joka huomaa vasta perästä päin vahingon. Hän oli hyvin pahoillaan siitä, että muutamat vasemmiston edustajatkin ovat päässeet ainapa ruhtinaitten puheille (Ed. Walpas: En ollut pahoillani!). Ainakaan silmäluonti ei ollut ihan ystävällinen; luulen saavani koko vasemmistonkin tässä asiassa todistajaksi (Vasemmalta: Ei!). Minä olen sitä mieltä, että herra Walpas-Hänninen, joka oli itse valittu siihen toimikuntaan, joka kävi Pietarissa, olisi silloin voinut mennä pitämään puheensa siellä ja sitten heti alussa eduskunnassa. Hän olisi varmasti päässyt ruhtinaittenkin puheille, sillä ruhtinaat ottavat hyvin mielellään vastaan — paa-veja.

Ed. A i r o l a: Kuten meikäläisten taholta jo on porvarillisille ilmoitettu, on tuloksena, jos tämä laki tulee tällä kertaa hylätyksi tai ellei sitä julisteta kiireelliseksi, kumpaisessakin tapauksessa uudet vaalit, joissa todennäköisesti tulee porvarillisille koitumaan tappio. Kun kuitenkin eräät heistä nyt seuraavissa äänestyksissä tulevat äänestämään sekä tämän lain kiireelliseksi julista-

mista että myös sen hyväksymistä vastaan, niin heitä arvatenkin lohduttaa se ajatus, että uudet vaalit tuottaisivat heille tervetulleeseen pysähdyksen uudistuslainsäädännössä sillä tavoin, että samalla kuin uudet vaalit julistettaisiin, samalla eduskunta julistettaisiin hajaantuneeksi. Minun täytyy riistää teiltä pois se lohdutus. Mitään sellaista pysähdystä uudistuslainsäädännössä tai eduskunnan työn jatkumisessa ei tule tapahtumaan. Kun uudet vaalit julistetaan, niin eduskuntaa ei samalla määrätä hajaantumaan tai jos joltain taholta sellainen määräys tulee, tämän eduskunnan enemmistö ei tule sellaista määräystä ottamaan kuuleviin korviinsa, vaan tulee jatkamaan työtänsä, laatimaan lakeja Suomen kansaa varten aina siihen hetkeen saakka, kunnes vaalit on toimitettu ja kunnes uusi tätä kansanvaltaisempi eduskunta tulee jatkamaan eduskunnan työtä ja tekemään sen, mihin tämä eduskunta ei ehkä kykene. Mitään sellaista parin kolmen kuukauden väliaikaa ei ole siis taantumusmielisillä uudistuslainsäädännön vastustajilla odotettavissa ja toivotavissa, jonkatähden, jos jotkut tällaista pysähdystä haluten ja toivoen aikovat äänestää tämän lain kiireellisyyttä tai hyväksymistä vastaan, niin voivat he hyvällä omallatunnolla luopua siitä aikeesta, sillä he tulevat kohtaamaan pettymyksen.

Ed. A l m a J o k i n e n: En voi olla ilmituomatta tällä tärkeällä hetkellä sitä pettymystä, jonka minulle ovat tuottaneet ne puheenvuorot, joita oikeiston taholta on käytetty tämän kyseessä olevan lakiehdotuksen vastustamiseksi. Kun minä olin nuori tyttö ja vallitsi n. s. routavuodet, opin minä tietämään, että sillä taholla oli miehiä ja naisia, jotka olivat valmiit jopa lähtemään maanpakoon puolustaessaan Suomen kansan oikeuksia, huolimatta siitä, että he puhuivat eri kieltä kuin tämän Suomen kansan suuri enemmistö. En voi sille mitään, että olen tunteen ihminen ja puhun tunteen kieltä, mutta tuo maanpakoon meneminen ja siten, kun oli tilaisuus sieltä palata, kun kansa riemuhaudoin ja riisuen hevoset näiden palaavien vaunujen edestä itse asettui vetämään noita sankareita asuntoonsa, tällä tavoin tulkiten heille kiitollisuuttansa siitä, että he olivat puolustaneet isänmaansa oikeuksia ja lakeja, tunsin minä samaa kiitollisuutta, vaikkakin nämä henkilöt olivat toisen luokan edustajia — kuin mihin minä kuulin. Ja uskon, että Suomen työväen luokassa oli monta, jotka tunsivat samalla tavalla ja ihailivat sitä, että löytyy ihmisiä, jotka ovat valmiit puolustamaan kaiken uhalla maansa oikeuksia väkivaltaa ja vääryyttä vastaan. Olen vakuutettu

siitä, että jos edesmenneet Leo Mechelin ja Arvid Neovius istuisivat täällä eduskunnassa tällä hetkellä, niin he puhujalavalta kehoittaisivat teitä äänestämään tämän lain hyväksymisen puolesta.

Samalla tavoin en minä voi olla tuntematta pettymystä niiden suomenkielisten edustajain puhetta kohtaan, jotka myöskin ovat vastustaneet tämän lain hyväksymistä mikä milläkin syyllä, samat henkilöt, jotka ovat koettaneet vakuuttaa esimerkiksi minua siitä, mitenkä vaikea niillä suomenmielisillä on ollut, jotka ovat olleet vääryyden ja väkivallan vallitessa viroissa tässä maassa, kuinka he ovat saaneet valvoa öitä ja miettiä keinoja, millä tavoin he voisivat välttää niitä rasakaita iskuja, jotka kaikenlaisten laittomien määräysten nimessä on tahdottu kohtaamaan Suomen kansaa ja on käsketty heidän toimeenpanna. Mielestäni olisi aivan johdonmukaista, että kaikki ne henkilöt, jotka rehellisesti ovat kärsineet Suomen kansan oikeuksien puolesta ja tunteneet tuskaa näitä oikeuksia loukattaessa, sen kärsiessä vääryyttä ja väkivaltaa, että kaikki nämä henkilöt nyt rientäisivät ilolla hyväksymään tämän lain. Mielestäni mitä enemmän tätä asiaa ajattelee, sitä selvemmäksi käy se, että meidän olisi pitänyt tämä laki laatia ja hyväksyä heti paikalla, kun me tulimme tänne. Mutta ei se ole vielä myöhaistä nytkään. Sentähden minä kehoitan kaikkia niitä, jotka ajattelevat suomalaisilla aivoilla ja jotka tuntevat suomalaisella sydämellä: Äänestäkää tämän lakiehdotuksen hyväksymiseksi ja puolustakaa sitä viimeiseen hengenvetoonne saakka.

Ed. Thuneberg: Ed. Talas on lakimiehenä selventänyt ponsiehdotustani. — Myönnän hänen huomautuksensa oikeaksi, minkätähden luovun ehdotuksestani ja yhdyin häneen.

Ed. Hänninen-Walpas: Väärinkäsitysten välttämiseksi pyydän vielä huomauttaa, että en suinkaan ole mitenkään tarkoittanut, että tämä laki heitettäisiin jonkinlaisena sodanjulistuksena Venäjän väliaikaiselle hallitukselle. Päinvastoin oletan, että ilmoitus tulee tehtäväksi mahdollisimman ystävällisessä muodossa ja mahdollisimman hyvällä tavalla. Sitäpaitsi tämän lain 1 §:n 2 momentista käy selville, että tämän lain soveltamisesta, mikäli tätä momenttia koskee, tullaan pitämään myöskin neuvotteluja Venäjän väliaikaisen hallituksen kanssa. Tämä toinen momenttihan sisältää, ettei eduskunta yksinään määrää siinä olevista asioista, vaan se sisältää myös arvatenkin, että eduskunnalla tulee olemaan jokin osa niitä asioita ratkaistaessa. Siis pelotukset,

että tämä laki käsitettäisiin jonkunlaiseksi sodanjulistukseksi, eivät saa merkitä mitään.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Nyt päättyneen yleiskeskustelun kuluessa ovat erinäiset puhujat ehdottaneet lakiehdotusta hylättäväksi, toiset, että eduskunta ei päättäisi selittää lakiehdotusta kiireelliseksi, kolmannet taas, että lakiehdotus hyväksyttäisiin ja julistettaisiin kiireelliseksi. Kun näistä asioista käsittelyn alussa tekemäni selonteon mukaan ilman muutakin tullaan päättämään, en katso tarpeelliseksi tarkemmin selostella näitä ehdotuksia ja ehdotuksen tekijöitä.

Keskustelun kuluessa on sitä paitsi ed. Talas ed. Paavolaisen ja ed. Thunebergin kannattamana ehdottanut, että suuren valiokunnan mietinnössä lakiehdotuksen alussa oleva ponsi hyväksyttäisiin näin kuuluvana: „että eduskunta hyväksyisi ja Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi jättäisi lakiehdotuksen näin kuuluvana:”. Tämä ehdotus tulee huomioon otettavaksi silloin, kun käsittelyssä päästään siihen kohtaan, jossa on kysymys ponnesta. Ed. Thuneberg oli ed. Talaan kannattamana ehdottanut, että eduskunta päättäisi jättää lain Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi, mutta on ed. Thuneberg sittemmin ilmoittanut luopuvansa tästä ehdotuksesta ja yhtyvnsä ed. Talaan ehdotukseen. Katson siis ed. Thunebergin tämän ehdotuksen rauenneen.

Tämän yleiskeskustelun eilisessä osassa ehdotti ed. Frey, että lakiehdotus hylättäisiin, mutta että eduskunta hyväksyisi samalla seuraavaa: „että Suomen kansa toivoo ja pyrkii siihen, että se käynnissä olevan mailmansodan loputtua tapahtuvassa lopullisessa selvityksessä kansain kesken Venäjän kansan kansain täydellisestä itsenäisyydestä tunnustaman periaatteen mukaisesti saa osaksensa Venäjän puolelta täydellisen riippumattomuuden”. Tätä ehdotusta ei kuitenkaan ole kannatettu. Ellei sitä silloin kannateta, kun lakiehdotuksen edellä oleva ponsi esitellään, mihin on vielä oleva tilaisuus, niin se on katsottava rauenneeksi, eikä tule äänestyksen alaiseksi.

Ed. Bäck on eilisessä keskustelussa ilmoittanut kannattavansa ed. Hornborgin tekemää ehdotusta. Olen pikakirjoituspöytäkirjan mukaan tarkastanut ed. Hornborgin lausuntoa ja havainnut siitä, että ed. Hornborg ei ole mitään ehdotusta vielä tehnyt, vaan on ed. Hornborgin lausunnon tämä kohta näin: „että minä siinä tapauksessa, että lakiehdotus vastoin odotuksiani tulisi eduskunnassa hylätyksi, olen aikonut sittemmin ehdottaa, että eduskunta tahtois lausua, että eduskunta katsoo oi-

kuudeksensa ja velvollisuudekseen Suomen kansan nimessä vaatia Suomen riippumattomuutta ja tässä suhteessa pidättää itsellensä avoimen puhevallan, ja että eduskunta katsoo ne oikeudet, jotka ennen ovat kuuluneet Suomen hallitsijalle, nyt jo piilävän siirtyä Suomen kotimaisen hallituksen, senaatin talousosaston haltuun, ja odottaa, että hallitus tähän nähden mahdollisimman pian tahtoi eduskunnalle antaa uuden esityksen korkeimman vallan käytöstä Suomessa". Kun ed. Hornborg siis ei nähdäkseen vielä ole ehdotusta tehnyt ja ed. Bäck on ilmoittanut kannattavansa tekemätöntä ehdotusta, niin minä puolestani voisin tällä hetkellä pitää tätä vielä ed. Bäckin ehdotuksena, jota kuitenkin vielä ei ole kannatettu. Tätäkin ehdotusta kuitenkin on tilaisuus kannattaa vielä silloin, kun lakiehdotuksen edelläoleva ponsi esitetään, mutta ellei sitä kannateta, ei se tule äänestyksen alaiseksi.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Nyt otetaan ensin päätettäväksi perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta, joka on mietinnön 8:nalla sivulla ja jonka mukaan eduskunta päättäisi julistaa asian kiireelliseksi.

Äänestys ja päätös:

Ken hyväksyy puheenaolevan ehdotuksen asian kiireelliseksi julistamisesta, äänestää „jaa”; ken ei sitä hyväksy, äänestää „ei”. Jos vähintään $\frac{5}{6}$ osaa kannattaa mainittua ehdotusta, on se hyväksytty, mutta muuten on ehdotus hylätty.

Äänestyksessä annetaan 165 jaa- ja 27 ei-ääntä; eduskunta on siis päättänyt julistaa lakiehdotuksen kiireelliseksi.

Puhemies: Nyt tulee päätettäväksi lakiehdotuksen hyväksymisestä taikka hylkäämisestä. Sekin tapahtuu lippuäänestyksellä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen sellaisena, kuin se toisessa käsittelyssä on päätetty, äänestää „jaa”; joka ei sitä hyväksy, äänestää „ei”; jos vähintään $\frac{2}{3}$ annetuista äänistä on jaa-ääniä, on lakiehdotus hyväksytty, mutta muuten on se hylätty.

Äänestyksessä annetaan 136 jaa- ja 55 ei-ääntä; eduskunta on siis päättänyt hyväksyä lakiehdotuksen.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Hagman: Minä rohkenisin pyytää, että puhemies pyytäisi eduskuntaa yhtymään eläköön-huutoon vapaalle Suomelle ja pyydän, että yleisökin tässä tapauksessa saisi siihen yhtyä.

Puhemies (kohoten seisaalleen): Edustaja Hagmanin ehdotuksen mukaisesti pyydän eduskuntaa kohottamaan eläköön-huudon vapaalle Suomelle. Eläköön!

Eduskunnan jäsenet yhtyvät voimakkaasti puhemiehen ehdottamaan eläköön-huutoon.

Puhemies: Kuten tehdessäni selkoa keskustelun kuluessa tehdyistä ehdotuksista mainitsin, tulee nyt päätettäväksi ponnesta, joka on suuren valiokunnan mietinnössä lakiehdotuksen edellä. Mainitsin jo silloin, että sallitaan vielä keskustella ja ehdotuksia tehdä nyt kun ponsi esitellään. Nyt on minun mainittava, että suuren valiokunnan ehdotusta vastaan on toistaiseksi olemassa yksi kannatettu ehdotus, nimittäin ed. Talaan tekemä ja ed. Paavolaisen kannattama, jonka jo olen selostanut. Tahtooko tämän ponnin johdosta kukaan puheenvuoroa?

Keskustelu:

Ed. Hornborg: Jag ber att få föreslå, att landtdagen, oberoende af hvilken kläm landtdagen omfattar, måtte gifva sitt beslut denna form: „att landtdagen, under uttalande af, att landtdagen anser det vara sin rätt och plikt att i finska folkets namn yrka på Finlands oafhängighet och i detta afseende förbehåller sig öppen talan, besluter” o. s. v.

Ed. Furuholm: Jag ber att få understöda hr Hornborgs förslag.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelun kuluessa on suuren valiokunnan ehdotusta vastaan, joka on suuren valiokunnan mietinnön 1 sivulla, ed. Talas ed. Paavolaisen kannattamana ehdottanut eduskunnan hyväksyttäväksi näin kuuluvan ponnin: „että eduskunta hyväksyisi ja Venäjän väliaikaisen hallituksen vahvistettavaksi jättäisi lakiehdotuksen näin kuuluvana”. Kutsun tätä ed. Talaan ehdotukseksi. Ed. Hornborg ed. Furuhelmin kannattamana on ehdottanut, että eduskunta siitä riippumatta, mikä ponsi hyväksytään, hyväksyisi lisäksi tällaisen lausunnon: „että eduskunta lausuen, että eduskunta katsoo oikeudeksensa ja velvolli-

suudeksensa Suomen kansan nimessä vaatia Suomen riippumattomuutta ja tässä suhteessa pidättää itsellensä avoimen puhevallan, päättää j. n. e." Kutsun tätä ed. Hornborgin ehdotukseksi.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Mitä menettelyyn äänestyksessä tulee, niin mielestäni olisi ensin äänestettävä suuren valiokunnan ponsiehdotuksen ja ed. Talaan ehdotuksen välillä ja sen jälkeen erikseen päätettävä, hyväksyykö eduskunta lisäksi ed. Hornborgin ehdotuksen vai eikö eduskunta sitä hyväksy.

Ehdotettu menettely hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Ken hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen tässä kohden, äänestää „jaa”; jos „ei” voittaa, on ed. Talaan ehdotus hyväksytty.

Äänestyksessä annetaan 104 jaa- ja 86 ei-ääntä; eduskunta on siis hyväksynyt suuren valiokunnan ehdotuksen.

Puhemies: Nyt on ratkaistava, hyväksytäänkö ed. Hornborgin lisäehdotus, vai hylätäänkö se.

2) Ken hyväksyy ed. Hornborgin lisäehdotuksen, äänestää „jaa”; jos „ei” voittaa, on se hylätty.

Äänestyksessä annetaan 63 jaa- ja 125 ei-ääntä; eduskunta on siis päättänyt hylätä ed. Hornborgin lisäehdotuksen.

Päätöksen johdosta lausuu puheenvuoron saatuaan

Ed. Gadolin: Jag vill icke tolka det beslut, som nu genom denna votering fattats, men jag vill endast yttra, att de kraftiga lefverop, som tillåtos i kväll på detta rum, hafva blifvit i någon mån och kanske i stark mån, synes det mig, försvagade genom det resultat denna votering gifvit.

Ed. Airola: Viitaten V. J:n 68 ja 48 §:ään pyydän lausua, että täällä vasemmistossa on äänestetty ed. Hornborgin ehdotusta vastaan. Näin on tehty siksi, että on katsottu, että tämä ehdotus ei ole välittömässä yhteydessä sen asian kanssa, mikä eduskunnan päätettävänä nyt oli, ja siksi, että ehdotus sanamuodoltaan ja sisällöltään on epätasällinen. Tätä äänestystä ei siis ole käsiteltävä niin, että me näin äänestämällä olisimme tahtoneet lausua jotakin siitä, hyväksymmekö vai hylkäämmekö sen ajatuksen, joka sisältyy ed. Hornborgin ehdotukseen. Muuten minusta se lau-

sunto, jonka ed. Gadolin esitti, ei ole valtiopäiväjärjestykseen perustuva.

Asian kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Asia on loppuun käsitelty.

Puheenvuoron saatuaan lausuvat

Ed. Y. Mäkelin: Minä pyydän, että istunto nyt lopetettaisiin.

Ed. Gylling: Minä kannatan tätä ed. Mäkelinin ehdotusta.

Ed. Schybergson: Jag fattade hr Mäkelins yrkande så, att detta sammanträde nu skulle afslutas (Puhemies: Ja visst, så var det), och jag för min del hade tänkt göra samma förslag. Saken är den, att efter det beslut, som vi nu hafva fattat, jag förmodar, att åtminstone majoritetspartiet har tillräckligt att tänka på, huru lagen skall sättas i verkställighet. Det gäller att uppgöra senatorslistor och mycket annat, som däraf följer, och då är det väl också för majoritetspartiet tämligen angeläget att icke fortsätta sessionen med obetydliga saker. Det har visserligen under diskussionen sagts, att beslutet skall delgifvas den provisoriska regeringen, men jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att detta icke framgått af omröstningen. Ingen har fullmakt att framföra beslutet, utan det bör enligt ordalydelsen sättas i verkställighet omedelbart. Herrarna till vänster må nu taga det ansvaret på sig! Men något delgifvande af detta beslut i en eller annan form har landtdagen icke godkänt. Vänstern måste därför omedelbart taga i tu med lagens tillämpning och kan behöfva ledighet härtill.

Keskustelu istunnon lopettamisesta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelun kuluessa on ed. Yrjö Mäkelin ed. Gyllingin ja Schybergsonin kannattamana ehdottanut, että istunto lopetettaisiin nyt. Kukaan ei ole ehdotusta vastustanut. Saanen katsoa eduskunnan päättäneen lopettaa istunnon?

Ehdotus hyväksytään.

Seuraava istunto on tänään torstaina k:lo 7 i. p.

Täysi-istunto päättyy k:lo 12,40 yöllä.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Iivar Ahava.

